

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, estetică și cultură

Cuprinsul:

PROBLEME SOCIALE: Români-
zarea orașelor din Ardeal . . . Petru Suciu
Cea mai grandioasă ființă co-
lectivă . . . Emil Pop
Arta românească . . . Marcel Olinescu

ACTUALITĂȚI: Iovan Iorgovan
în capitală . . . Ion Neagu
Sărbătoarea unirii Basarabiei
— mesagiul d-lui . . . Mareșal Antonescu
Intr'o seară cu denii . . . Șerban Brâncoveanu

FIGURI REPREZENTATIVE: Un
negustor transilvan: Diamandi
Manole . . . Vasile Netea
† S'a stins cel din urmă Mo-
cioni . . . Horia Trandafir

TRANSILVANIA VECHE: Dece
Lugojul a fost metropola Ba-
natului . . . Traian Iancu

PAGINI LITERARE: Prieteni și
admiratori bihoreni ai lui Emi-
nescu . . . Iosif E. Naghiu
Acconto ai buoi . . . Mina Boschi
Dorurile mele . . . Virgil Tabacu
Reînviere, Blestemul din urmă Vasile Ion Bocan
Reportajiu standard . . . Vasile Dobrian

FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI:
România — stat carpatic. — O
editură harnică: „Dacia Tra-
iană“ Sibiu. — „Detunata“ —
Maioreșcu și maioreșcianismul,
Tony Bulandra. — Cărți. — Re-
dacționale . . . Redacția

COPERTA: Portret de bărbat,
de pictorul bănățean . . . Constantin Dăniel

Constantin Dăniel, pictor bănățean (1798—1873) . . . Portret

Editura „Societatea de Măine“

Director : ION CLOPOȚEL

Inscrisă în registrul Trib. Com.
Ilfov cu Nr. 1927/38. Redacția și
Administrația : București 4, str. Sbo-
rului, Nr. 11. Căsuța poștală Nr. 576,
București I.

APARE LUNAR

anul XX

București, Aprilie 1943

no 4

no 392 dela apariție

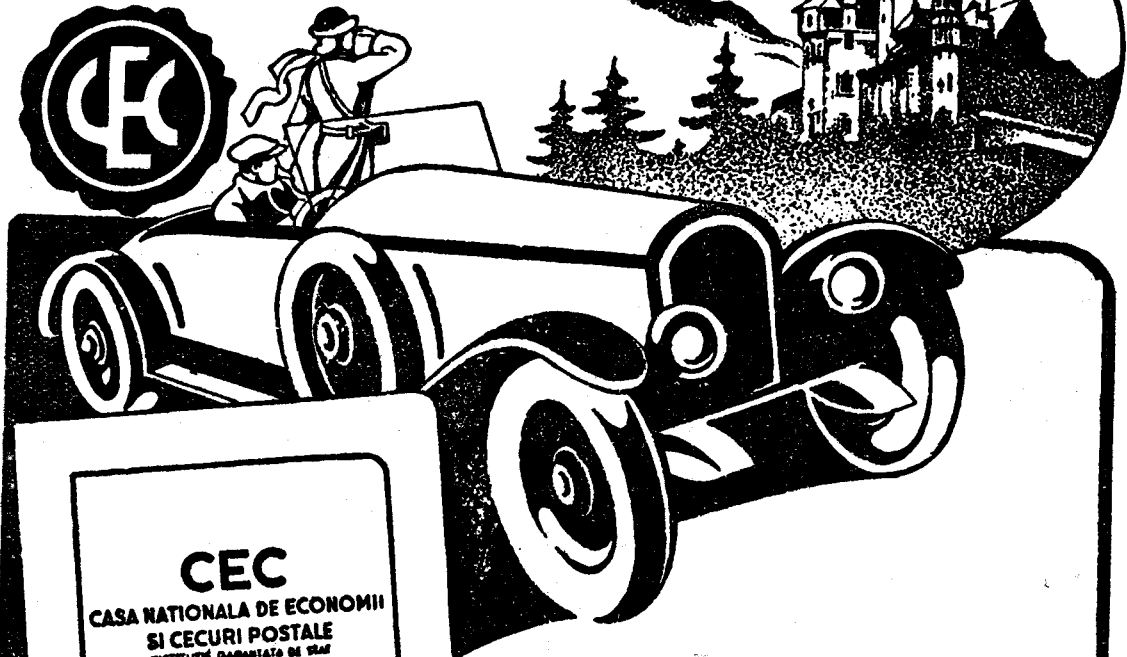
ABONAMENTE ANUALE :

Abonament de sprijin	lei 3000
Autorități, birouri, bănci	„ 2000
Societăți culturale	„ 1000
Funcționari	„ 600

In străinătate : dublu

Abonamentele se remit anticipat
prin CEC no. 1218

— Un exemplar lei 50 —

CEC
CASA NAȚIONALĂ DE ECONOMII
ȘI CECURI POȘTALE
INSTITUȚIE GARANTATĂ DE STAT

**LIBRET
DE
ECONOMII**

Bani la drum!

Călătoriți însoțiți de
LIBRETUL DE ECONOMII
Veți putea ridica sume
de bani dela oricare
oficiu poștal din țară.

**C. E. C. CASA NAȚIONALĂ DE ECONOMII
ȘI CECURI POȘTALE**

SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ SOCIOGRAFICĂ, ESTETICĂ ȘI CULTURĂ

ROMANIZAREA ORAȘELOR DIN ARDEAL

Mari imperative naționale cer crearea de orașe curat românești. Orașul e una dintre temelile de prosperare culturală și economică a unui popor. Lipsa acestei temelii amenință însăși existența lui națională. Sub mâna oprinatoare a dominațiilor străine noi nu ni le-am putut crea. Nu le-am avut. Aceasta s'a simțit în toate ramurile vieții noastre publice. În 22 ani de dominație românească nu le-am putut crea. Nu am putut romaniza pe cele străine și nu am fost în stare să întărim târgușoarele românești.

În programul economic al statului nostru a lipsit problema romanizării orașelor. Ceeace nu s'a făcut până acum, va trebui să se facă de aici încolo.

Va trebui să avem aici în Ardeal orașe curat românești și ca limbă și ca suflet și ca avere.

În soluționarea acestei probleme capitale va trebui procedat sistematic, după un program precis stabilit și temeinic studiat.

Orașul trebuie să fie etnicește omogen cu regiunea împrejmuitoare. Trebuie să aibă aceeași limbă, același suflet și aceleași interese cu satele din jur. Trebuie să fie o ecrescență organică, firească a hinterlandului. Orașul trebuie să aibă rol de civilizator. Trebuie să fie o școală de culturalizare a satelor. El crează, din sufletul autohton al satului, o cultură națională, o sporește și o difuzează în masa mare a satelor. Pe plan economic deasemenea trebuie să fie o armonică complectare de interese între oraș și sat. În economia națională bunurile trebuie să circule prin mâna fiilor proprii ai unui neam.

Bunul care trece în alte mâni, fără să se mai întoarcă, aduce cu sine o debilitare a organismului economic național.

Orașele trebuie să fie românești și ca suflet și ca avere. Acesta e unul dintre marile imperative ale statelor naționale. Nu vom putea exista ca stat decât fiind naționali în toate încheieturile și în toate rezorturile vieții noastre publice.

Romanizarea, pe plan etnic și economic, a orașelor din Ardeal e deocamdată o problemă de viitor. Dacă la aranjarea Europei de mâine se va aplica principiul etnic cu schimb de populație, atunci problema va fi în mare parte, în partea cea mai grea, soluționată. Vor fi înlăturate din orașe elementele minoritare. Va rămânea să mai fie rezolvată o altă problemă: înlocuirea acestor elemente în comerț și industrie.

Aceasta va fi o problemă care va reclama multă precauție, un permanent control și un intens sprijin material din partea statului. Vor trebui căutate elemente capabile, cu pronunțate aptitudini comerciale. Acestea trebuie să aibă o garanție dublă: una profesională și alta morală. Înlocuirea străinilor cu elemente neisprăvite, lipsite de orice spirit comercial, cu transfugii altor profesioniști, va putea avea urmări dezastruoase pentru economia noastră națională. Elemente capabile avem. Suat bună-

oară mărginenii și macedonenii. Trebuie încurajați și ajutați. Să li se pună la dispoziție, printr'un special credit comercial, capitalul de investiție inițială. Cu ajutorul și sub controlul vigilant al statului aceștia vor înlocui cu vrednicie pe străinii înlăturați.

Inlocuirea Evreilor e actualitatea presantă a zilei de astăzi, atât la noi în Ardeal, cât mai ales în Bucovina și în Basarabia. Nu știm în ce măsură și cu ce mijloace va interveni statul în soluționarea acestei probleme de capitală importanță în economia noastră națională. Multe prăvălii și întreprinderi evreești au fost preluate până acum de către români. S'a ținut oare seamă, la aceste preluări, de om, de capitalul lui moral și material? Sau au fost făcute pe apucate, de cine s'a nimerit și de cine a îndrăznit? Există oare vreun factor de control și de supraveghiere? Dacă există, își exercită oare atribuțiunile?

Punem aceste întrebări, deoarece ni-e teamă că aceste preluări se fac pe apucate, de către oameni cari de multe ori nu dispun de nici una din calitățile indispensabile în viața comercială. Vor fi unii cari aceste preluări le socoesc ca o ușoară și gravă căpătuire. Oare nu cumva după firma românească tot evreul e care învârte și încasează, iar românul e numai un salariat, un miluit al evreului?

Dacă ar fi așa, s'ar compromite întreagă opera de românizare. Compromis ar fi statul în autoritatea lui, care a pornit această operă și compromis ar fi neamul nostru, în prestigiul lui în afară.

Românizarea să se facă cu oameni capabili, pe cari să-i căutăm și să-i ajutăm. Să-i ajute statul și să-i ajutăm noi, societatea românească, printr'o continuă și conștientă solidaritate națională.

Să fie înlăturați, fără cruțare, incapabilii și misiții Evreilor.

În viața comercială, ca și în întreaga viață publică, va trebui să ne mișcăm pe o singură linie: a cinstii și a muncii.

Prin comerț românesc cinstit ne vom crea orașe românești.

Petru Suciu

Reportajiu standard

Cine intră la MOȘI, intră prin arcadele vocarmului.

Pe stânga troianul de luptă își prăjește moleculele aride la soarele vulcan.

Nu-i loc pentru melancolii.

Pictorii se lasă zugrăviți în firmele de panoramă. Un vapor înaintează static pe orizontul de asfalt, făcând virajii prin fața salonului pustiu. E păzit în aer de un aeroplan schematic în sbor nemișcat.

MĂGARUL DISTRACTIV îi invită amabil, pe sceptici la o partidă de călărie pe domeniile particulare ale incertitudinii.

CAII DE LEMN nechează în gând, pe când muzicantul orb suflă zadar în clarinet, acoperit de umbra masivă a tromboanelor.

Senzațiile vânează visătorii cu arcanul. Mesele își descoperă virtuții nebănuite, obicinuite să atragă câți mai mulți indivizi dornici de plăceri simultane.

OMUL PALNIE anunță irevocabil, ultima reprezentare la circul pictat în panoplii.

Ce-i pictat pe pânză, este înduntru viu și natural.

Calul de circ numără automatic din copită răspunsurile savante. Intr'o bună zi va ghici în cafea.

Maimuța vizitiu îl săcăie provocatoare: Cine te-a întregat de vârstă ai?

Clownul Măscăriciu, îmbrăcat în costum de gală, trezește hohote de...

compătimire.

Între timp baletistele se odihnesc. Și-au spânzurat picioarele în tavan.

Trapezul s'a ales cu un tic nervos: se mișcă mereu, din obicinuință; vag perpetuum mobile. Și tace, tace!...

Cercul de joc apare incendiar deasupra cheliilor seci. Halterele au slăbit enorm din greutatea verificată la ultimul cântar oficial.

Țândărică face declarații impertinente Mărioarei, care înmugurește de plăcere.

Măncătorul de săbii mănâncă semințe.

Prestidigitatorul își poartă minunile în portmoneul gol.

Vișelul cu două capete deplânge soarta vulturului habsburgic. Girafă mahmură după chef, o trîmbonă zace fără poată de mâncare. Simte o durere în șira spinării.

Mânjii cailor de saca, ascultă suptă vacea stăpânului. N'au voie să joace arșice.

Sala de bal își vopsește buzele, în timp ce efebii anticipează fericiri sardanapalice. Un montagne russe scos din uz, trage tabac pe nas, împletind plictisit visuri de zile cu soare.

„Nu pierdeți ocazia”, spune megafonul.

„Grăbiți-vă cât mai e vreme”.
„Porțile ultimului paradis terestru se închid”.

„Cinci lei intrarea”.

DOBRIAN VASILE

Moșii

Dorurile mele

I

Mă duc cu dorurile mele
Ambiție deșartă, gând fugar
În bezna nopții văd lumini de stele
Speranțe spânzurate în altar.

II

Și gândurile-mi vin așa de-avalma
Mă port în sus, în neant, în infinit
Căci pe pământ eu n'am fost

Dalai-lama

Am fost ca fiecare dintre voi:
prostit.

III

Sunt plărăsit. O bucurie și lumină
Revolta'n mine crește tot mai mult
Ași vrea să mă prefac acum în
tină

Căci nu mai pot durerile s'ascult.

IV

Și hoinărind așa în goana vieții
Simt inima că-mi plânge și mi-e
frig

Stau troeniți pe sufletu-mi nămeți
Și nu mai pot durerile să-mi strig.

Virgil Tabacu

Cea mai grandioasă ființă colectivă

Pădurea ca factor al sănătății fizice și morale a popoarelor

Prea puțini privesc pădurea așa cum o merită, ca un capital de bogăție și frumusețe, care traversează milenii alături de om și care poate abate în spre bine sau în spre rău însuși destinul unui neam.

Niciuna din bogățiile pământului nu se poate măsura în privința aceasta, cu pădurea, din două motive :

Întâiu, pentru că în opoziție cu majoritatea bunurilor terestre, pădurea are facultatea să se regenereze ; în anumite condiții naturale sau artificiale, ea este eternă.

În rândul al doilea, pentru că pădurea, pe lângă utilitatea ei economică imediată, poate să aibă înrâuriri permanente și determinante asupra unei colectivități omenești, cu care conviețuiește.

Pădurea este înainte de toate un capital producător, un lot exploatabil, care ne furnizează material brut pentru cele mai diverse întrebuințări.

Prin exploatarea pădurii se alimentează agricultura și industria, se dă posibilitate de traiu unui mare număr de muncitori și se realizează, unde e cazul, mari beneficii pentru bugetul Statului.

Este de prisos să insistăm asupra acestor aspecte economice ; ținem totuși să subliniem două adevăruri — avertismente în legătură cu ele.

1. Niciodată importanța acestei avuții exploatabile nu se face mai arzător simțită, ca în timpul unui războiu modern, care consumă cantități nebănuite de mari de lemn pentru tranșee, pentru remize, furgoane, lăzi de muniții, părți de arme, piese de aviație, pentru poduri, pentru nevoile urcate de celuloză, fibre, terebentină ș. a. m. d.

Pădurile întinse, cu lemn industrial, constituiesc în asemenea ocazii una din cele mai serioase condiții ale rezistenței naționale. Fără lemn nu se poate purta un războiu, nici chiar în epoca armelor motorizate.

2. Cât privește funcțiunea calorică a lemnului să nu uităm, că puțurile de petrol și de gaze, ca și minele de cărbuni vor seca odată și atunci pădurile rămân singurele izvoare de combustibil natural din ce în ce mai rar, din ce în ce mai scump. Prin urmare chiar în lumina acestor constatări de utilitarism nud, pădurile trebuiesc văzute înainte de toate ca rezerve ale viitorului.

Această utilitate financiară-economică este o manifestare postumă și parțială a pădurii.

Dar rosturile unei națiuni sunt influențate neasemănat mai mult de pădurea vie, decât de lemnul obținut prin sacrificarea ei.

Răsfoind în această ordine de idei, istoria, ne vom convinge, că multe popoare constituite azi în state înfloritoare, au fost protegute sau deadreptul salvate, de păduri. Alte dăți acestea au asigurat continuitatea geografică și unitatea fizică și spirituală a neamurilor.

Acest rol istoric, părintesc, a fost posibil pentru că în trecutul armelor primitive și al cunoștințelor de teren nesigure, pădurile reprezentau o valoare defensivă absolută. Ea oferea ascunziș sigur, posibilități de hrană, apărare și avantajul atacurilor prin surprindere.

Dacă asigurarea continuității sau chiar conservarea ființei națiunilor, rămâne un merit istoric al pădurilor, în schimb ele contribuie și azi la sănătatea fizică și morală a popoarelor.

În aerul de oraș sau chiar dintr'un câmp deschis, străbătut de șosele, microscopul arată o mulțime de corpuscule minerale și organice suspendate, iritante ale căilor respiratorii și ale ochilor.

Aceste impurități sunt incomparabil mai puține în pădure, căci chiar din prima linie de copaci dela margine, atmosfera este filtrată progresiv și purificată prin desişul frunzelor.

Pădurea este înainte de toate o ființă colectivă, cea mai grandioasă din câte există, înfiorată de o vieață proprie, încheagată la rândul-i din milioane de vieți individuale, cât se poate de diverse — contopite însă într'o fizică armonică și într'un duh unitar, care impresionează copleșitor și într'un fel unic spiritul omenesc.

Nu trebuie să fii naturalist sau poet, ca să prinzi din plinul sufletului muzica și culorile, armonia și varietatea, pacea și lupta, vieața și trecerea, ce se înfrățesc sub bolta acestei ființe complexe.

Ecoul lor a urzit în sufletul omenesc o mistică a pădurii, veșnic izvor de basme și superstiții, de inspirație artistică, de înseninare și de inobilare sufletească.

Dacă generații succesive au fost impresionate mereu de acest ecou, desigur, că el a imprimat în cele din urmă bunuri ereditare în sufletul colectiv al poporului pădurean. Pădurea care a influențat sufletul și creația spirituală a unui neam în epoca lui de tinerețe, devine o necesitate spirituală subconștientă în epoca de maturitate a aceluiași neam.

Dar chiar numai capitalul de înseninare și reculegere, rezultat din ceasurile de vacanță în pădure a unei populații din ce în ce mai neurastenizate și cu vieața spirituală din ce în ce mai denaturată, ne dă dreptul să susținem, că pădurea are o valoare pozitivă nu numai pentru sănătatea, ci și pentru sufletul unei națiuni.

Emil Pop,
profesor universitar Cluj-Tișoara

Accanto ai buoi („Se lângă boi“)

di George Coşbuc

Shiocca la frusta e accanto ai buoi
stamani all'alba egali è passato
con l'aratro, da noi;
e dalle schiocche l'oh ravvisato
e, trasalendo, ho fatto un guaio
mentre tessevo, perchè ho tremato
nell'usqir dal telaio,

E ho ingarbugliato tutto l'ordito
e ho rotto un vetro mentre mi levo...
So io cosa ho sentito?
Ce l'ho la testa, mai non parevo!
Che avevo a dirgli? Nulla dovevo!
Ma, così all'alba, chieder volevo
Come avesse dormito!

E vedi (come non lo so ancora!)
Egli mi ha preso col braccio e strinta
per darmi un bacio; allora
lo, dalle braccia in cui ero avvinta,
mi sono sciolta con una spinta
ma non l'ho fatto proprio convinta!
Quanto mi spiace, ora!

E nono m'importa che ho insanguinato
il piede a un chiodo là sulla porta:
ma penso che è un peccato!
Non c'è un altr'u omo di quella sorta
e poi, per una parola storta
l'intero giorno (mi sono accorta)
lavora amareggiato!
Trad. de Mina Boschi

Sala Prometeu

Expoziția „Grupului grafic“

În sala de curând câștigată pentru manifestări plastice, cea a librăriei „Prometeu“, Grupul Grafic ce înmănușiază pe artiștii primei generații de gravori, și-a deschis a 3-a sa expoziție.

Grafica românească, cu bogată și autentică tradiție în gravurile în lemn a tiparnițelor bisericești, își are totuși în plastica noastră modernă, apariții intermitente și o așezare temeinică numai de un deceniu și jumătate. Gravură a făcut și Aman. Am acut chiar gravori de mari posibilități, dar de rare realizări, ca Gabriel Popescu, Poitevin-Scheletti și Canisius. Gravuri au mai făcut și Steriade, St. Popescu și Horațiu Dimitriu. Dar pentru toți aceștia, gravura n'a fost de cât un anuzant „violon d'Ingres“. Alții ca Gabriel Popescu s'au închis într'un turn de fildeş și au gravat numai pentru plăcerea lor. Adevărul este că gravura românească ca artă independentă, cu artiști pasionați, cu o înțelegere deplină a grafismului, interpretatori și realizatori a unor concepții personale, a unor stiluri grafice, chiar a unor curente grafice nu datează de cât de pe la 1930 încoașe; iar rolul jucat de Salonul de toamnă, inițiat tot pe atunci, este imens pentru atragerea talentelor spre această nouă — și totuși atât de veche, — artă.

De atunci s'au ivit mulți și talentați gravori și aportul, în această privință a prof. S. Luca, trebuie subliniat cu prisosință. Mai trebuie ca această îmbucurătoare creștere a nu-

mărului gravorilor și dezvoltarea progresivă a gravurei, să aducă după sine și o creștere a interesului publicului pentru această artă. Dar aceasta va veni c timpul, așa cum s'a întâmplat și cu pictura și cu sculptura și cu ori ce gen artistic, căci aceasta e destinul artei: să sacrifice câteva generații de artiști, până să-și îndeplinească menirea ei, de a încânta sufletele celor antiați pentru frumos.

Grupul Grafic cuprinde artiștii următori: Tania Baillayre, Al. Bassarab, Gh. Ceglocoff, D. Dumitriu-Nicolaide, V. Dobrian, A. Măroșescu, Gh. Naum și Marcel Olinescu. Trei din ei, împiedicați de vicisitudinile vremii, nu expun. În schimb expun alți trei membri noi d-șoara Mișura Arghezi, Paul Constantinescu și Nic. Ștefănescu.

D-na TANIA BAILLAYRE are în gravura d-sale o viziune realistă, cătând să smulgă linoleului tonuri de umbră și lumină, de degradare a tonurilor. Dar d-sa nu confundă gravura cu un desen academic, ci pornește dela desenul impresionist al efectelor de lumină pe un fond întunecat, care se pretează admirabil gravurei. În această privință gravurile 18 și 21 sau 23 sunt edificatoare. Chiar și peisagiul de munte, care este mai în alb lucrat, e tot impresionist realizat.

Dl. GH. CEGLOCOFF este din contră un realist cătând să dea gravurei nuanțe de tonuri, degradări, obținute prin gravură în punctaj și

razarea marginelor. Efectele obținute sunt minunate și apropierea de desenul realizat după toate regulile artei clasice, mai frapantă. D-nul Ceglocoff cunoaște mai bine ca ori care altul tainele acestei arte, care cere în primul rând meșteșug, tehnică. Numerele 24 și 25 ne prezintă tot ce se poate obține ca maximum de tehnică în gravura în linoleum.

PAUL CONSTANTINESCU vine la gravură după apreciatele sare străduinte, în a smulge culoarei cele mai interesante și inedite armonii. De aceea d-sa recurge la sistemul monotyp de reproducere a culorilor, cătând în această, o nouă fațetă a problemei culorilor, dar care la dus fără să vrea la grafică. Dl. Paul Constantinescu privește însă graficul tot din punct de vedere pictural. Atât nudurile cât și peisagiile sunt rediate în gama tonalităților și nu a valorilor, așa cum le privește ochiul gravorului. Că pe Dl. Constantinescu îl preocupă mai mult culoarea, e și faptul că d-sa a redat peisagiul cu biserică, mai întâi numai într'o singură culoare, dar nemulțumit de rezultatul obținut l-a reimprimat și în tonalități de culoare.

În totul expoziția „Grupului Grafic“ este foarte interesantă și străduintele artiștilor care-l compun, pentru încetățenirea la noi a acestei arte cu rădăcini atât de adânci în tradiția noastră artistică, sunt demne de toată lauda.

Cronica

UN NEGUSTOR TRANSILVAN: Diamandi Manole

Scriind despre Diamandi Manole, despre negustorul Diamandi Manole dela Braşov, o atât de reprezentativă şi dinamică figură a aprigilor lupte transilvane din secolul XIX, nu ne putem stăpâni un sentiment de profund regret pentru lipsa unei istorii a vieţii şi activităţii negustorilor români din Transilvania, acei negustori care, precedând apariţia „bancherilor“ de genul unui Visarion Roman, Partenie Cosma, Ioan Mihu, Emanoil Ungureanu şi Nicolae Oncu, săvârşiseră, în mijlocul neamului lor, o atât de bogată operă filantropică şi culturală şi din familiile cărora s'au ridicat atâtea din energiile conducătoare ale neamului nostru.

Această istorie, întemeiată pe date şi documente autentice, ne-ar putea înfăţişa nenumărate biserici româneşti edificate cu sprijinul acestor negustori în mijlocul înstrăinatelor oraşe, atât de ostile aşezărilor şi aşezămintelor româneşti, tot aşa după cum ne-ar putea înfăţişa nenumărate fundaţiuni culturale ctitorite de aceşti vrednici negustori români.

Atâtea din aşezămintele vechi şi străvechi, cu care ne place să ne mândrim, îşi datoresc existenţa şi activitatea spiritului de sacrificiu şi dragostea de neam a acestor negustori uitaţi. Odată cu apariţia „bancherilor“, mai bine organizaţi şi mai puternici, rândurile marilor negustori, tot aşa ca şi ale marilor proprietari, au început să se rărească, să scadă, locul lor luându-l negustorii mici, mai mulţi dar mai săraci, mai puţin dispuşi deci spre filantropie şi sacrificii materiale, aşa încât opera filantropică şi culturală a negustorilor a început să se facă din ce în ce mai anemică, mai puţin simţită.

Excepţiile n'au lipsit totuşi, unii negustori, mai ales dintre cei care au putut să-şi păstreze vechile poziţii comerciale, continuând să onoreze o tradiţie, de o atât de nobilă substanţă.

Una dintre aceste fericite excepţii, un mecenat de mână întâia, o mare energie românească, a fost negustorul Diamandi Manole.

Diamandi Manole s'a născut la Braşov în anul 1833, fiind fiul cunoscutului negustor Ioan Manole, dela care moşteni apoi o respectabilă avere. Această avere tânărul Diamandi a ştiut să o consolideze şi mai mult, păstrând astfel cu vrednicie ceea ce a moştenit, dar mai ales a ştiut să pună această avere în slujba neamului său, isbutind să-şi asigure, prin jertfele şi strădaniile sale, una din paginile cele mai frumoase din istoria luptelor naţionale din trecutul luptelor naţionale din trecutul mult sbuciumatei noastre Transilvanii.

„N'a fost în ultimele decenii — scria „Tribuna poporului“ în 1899, la moartea lui — n'a fost nici o manifestaţiune mai măreaţă în sânul poporului nostru şi nu este instituţiune de oarecare valoare culturală, naţională şi bisericească la Români din patria noastră, la care Diamandi Manole să nu fi avut partea sa cu rol hotărîtor şi pururea binefăcător“ 1).

1) Vezi Nr. 186 din 1899.

Având o minte luminată, instruită în şcolile din România veche, şi îmbogăţită apoi prin nenumărate călătorii prin aproape toate metropolele Europei şi un suflet viguros de luptător, Diamandi Manole s'a dăruit Transilvaniei cu tot entuziasmul şi cu toată abnegaţia. De altfel zelul acesta naţionalist era o adevărată tradiţie în familia Manole, tatăl său Ioan Manole, fiind unul din animatorii şi sprijinitorii şcoalelor, şi instituţiilor româneşti din Braşov 2). Mergând pe acelaş drum, Diamandi Manole, — fost un lung şir de ani preşedinte al Camerei comerciale şi industriale din Braşov, iar între 1894—96 censor la Banca naţională, numită mai apoi Banca austro-ungară, — a făcut să se zică despre sine, în legătură cu sprijinul acordat şcolii: „muritor nu a fost să o iubească atât de mult ca dânsul“ 3). Remarcăm că aceste cuvinte, atât de elogiase şi atât de rare, rostite de către unul din cei mai de seamă cărturari transilvani, el însuşi profesor, n'au fost spuse pentru a caracteriza râvna vreunui om de şcoală, a vreunui profesor sau scriitor, ci ele au ţinut să sublinieze, lapidar şi categoric, străduinţa şi dragostea faţă de şcoală a unui negustor, a unui om deci care, prin ocupaţiile sale profesionale, era în afara preocupărilor şcolare. Diamandi Manole, negustorul Manole, s'a identificat însă atât de mult cu dragostea şi respectul pentru şcoală, încât a fost unul din cei mai pasionaţi sprijinitori ai învăţământului românesc din Transilvania. Fiind un şir lung de ani membru (1871—1893) şi mai apoi vice-preşedinte (1899) al Eforiei şcolare din Braşov, a arătat şcoalelor o atât de mare dragoste şi a pus în serviciul lor un atât de mare zel, încât moartea lui a lăsat unanime regrete în sufletele tuturor iubitorilor de şcoală.

Andrei Bârseanu, istoricul acestor şcoale, apreciază cu următoarele cuvinte activitatea pe teren şcolar a lui Diamandi Manole; „Pe lângă Constantin Popasu îşi câştigă în timpul acesta (între 1871-1873) mari merite pentru şcoalele noastre comerciantul Diamandi Manole, carele prin spiritul său vioiu, prin bogatele sale experienţe, prin conexiunile sale sociale făcu nepreţuite servicii şcolii, dându-i mână de ajutor în împrejurările cele mai grele şi lucrând din toate puterile sale şi cu toată căldura inimei sale în adevăr româneşti pentru asigurarea existenţei pentru progresul ei“ 4).

De numele lui se leagă şi din jertfele sale a luat fiinţă fondul pentru ajutorarea elevilor săraci dela şcoalele româneşti din Braşov, din visteria căruia au fost subvenţionate nenumărate serii de elevi români.

2) Asupra contribuţiei sale la înfiinţarea şi susţinerea şcolilor româneşti din Braşov, vezi Andrei Bârseanu: Istoria şcoalelor centrale române gr. ort. din Braşov, pag. 52, 53, 71 şi 73. În „Telegraful Român“ din 1934 (Nr. 31) îl aflăm apoi ca un ctitor al bisericii din Baci (Braşov) dăruind 2800 florini ungureşti consemnaţi în pergamentul întocmit de I. Barac la 11 Sept. 1811.

3) V. Golbiş în „Tribuna Poporului“ Nr. 189 din 1899.

4) Op. cit. pag. 211.

Dragostea sa nu se îndreaptă însă numai asupra elevilor și studenților din Transilvania, ci el urmărea cu aceeași căldură manifestațiile studențimii române de pretutindeni. Cunoscute fiindu-i aceste sentimente, precum și spiritul său de jertă, la Diamandi Manole au făcut apel în 1871 organizatorii congresului studențesc dela Mânăstirea Putna, la mormântul lui Ștefan cel Mare, în frunte cu Mihail Eminescu și Ion Slavici, care a avut un atât de răsunător ecou în sufletele Românilor de pretutindeni.

Fără concursul negustorului dela Brașov, congresul acesta, la care au participat reprezentanți ai studențimii și intelectualității române de pretutindeni, veniți să se închine la mormântul marelui voevod, nu s'ar fi putut ținea fiindcă fondurile sale dispăruseră printr'o manoperă necinstită, în falimentul unei întreprinderi 1).

Iată mărturisirea lui Ion Slavici, principalul organizator al congresului, asupra sprijinului primit dela Diamandi Manole : „Umblând în 1871 pe la Viena, el a aflat cele petrecute (de faliment) și era cuprins de viu neastâmpăr. Il văd parcă și acum umblând în cafeneaua Troidi din om în om cu capul cam aplecat, călcând apăsător și cu pași lați parcă ar fi luat la goană pe cineva și ștergându-și din când în când sudorile din față... Dacă era vorba ca tinerimea să nu pată rușine, serbarea trebuia neapărat să se țină la 15/17 August, nu însă cu desagaie în spinare. „N'avem — zicea el — decât să începem iar a aduna bani pentru ca lumea să dea cu socoteala, că cei adunați nu sunt destui și să mai dea. Am să adun chiar eu. Am un cumnat la Brașov, altul la Sibiu, iar altul la Rășinari. Am câte un cumnat la București, la Craiova, la Iași, am tovarăși de afaceri la Brăila și la Galați, precum și la Ploești, iar la București sunt acasă ca la Brașov. N'am decât să-i pun în mișcare pe toți, și treaba e făcută“.

Diamandi Manole nu umbla, ca alții, pe cerșite ci trecea în listă pe ai săi, taxa pe fiecare dintre dânsii și-i executa fără discuțiune.

A pus apoi pe cumnatul său dela Craiova să obție votarea sumei de 1.000 lei pentru serbare și să vestească despre aceasta pe cei din București, dela Iași, dela Galați, dela Brăila și dela Ploești. Urmarea a fost că în timp de câteva zile Bucureștii și Iașii au votat câte 2.000 lei, Galații, Brăila și Ploești câte 1.000, alte orașe câte 500 lei, cu totul peste 15.000 lei... Cu acești bani și cu alții din Bucovina și contribuții studențești s'a ținut congresul dela Putna pentru aniversarea a 400 ani dela zidirea Mânăstirii Putna 2).

Aceeași dragoste a arătat Diamandi Manole și bisericii ortodoxe, fiind deputat al congreselor naționale bisericești, „unde întotdeauna — scrie Tribuna Poporului — cu glas puternic și cu inimă caldă s'a pus întru apărarea bisericii sale“ 2).

Merite neuitate și-a cucerit Diamandi Manole în legătură cu edificarea bisericii ortodoxe din Brașov, târnosită la 25 Iunie 1899, câștigând astfel, împreună cu protopopul B. Baiulescu și Ghiță B. Pop,

1) Pentru acest congres se adunaseră 5000 florini care fuseră delapidate de speculantul Mureșanu, ce fugise cu ei în America.

2) Ion Slavici : Amintiri literare, Buc. 1924, pag. 113—114. De altfel el nu era un vechi colectant. În 1862 colectase la București suma de galbeni 30 și lei 155 pentru cele două drapele naționale ce s'au dăruit la inițiativa lui G. Barițiu Asociației și Școlii românești din Brașov.

(Vez M.s. Acad. Române Nr. 982, pag. 65—67).

3) Nr. 186 din 1899.

o atât de frumoasă biruință românească asupra vechilor și îndărătnicelor ziduri ale cetății Brașovului, atât de refractare până atunci citoriiilor românești.

La sfințirea acestei biserici Vasile Goldiș, pe atunci tânăr profesor la Brașov, l-a văzut plângând de bucurie fiindcă „noul Sion opera dânsului era“ 4).

O personalitate cu atâta dragoste de neam, plină de atâta avânt, nu putea, desigur, să stea nici în afara luptelor politice naționale, manifestându-se și pe acest teren „cu entuziasmul și cu devotamentul bărbatului integru și pururea dornic de înălțarea și mărirea neamului“ 5). În consfăturile și adunările partidului național român, Diamandi Manole „se ivea totdeauna printre cei dintâi luptători, îmbărbătând cu vorba și cu faptul, stăruint mereu înainte pentru ducerea la biruință a cauzei naționale 6).

El era un activist convins, în opoziție cu pasivității epocii sale, cari, în urma proclamării dualismului austro-ungar dela 1867 credeau că mai bine vor asigura interesele și viitorul neamului românesc din Transilvania refuzând orice colaborare cu guvernele și cu parlamentele dela Buda-Pesta.

Concepțiile sale activiste și le-a afirmat Diamandi Manole cu ocazia conferinței naționale ce s'a ținut la Sibiu în 5 Maiu 1872, sprijinind cu toată energia propunerea avocatului Iosif Pușcariu care cerea ca adunarea să se declare pentru participarea la alegerile dietale 7).

Adunarea aceasta s'a și declarat pentru participarea la alegerile parlamentare din 1872, rezultatele ei au fost însă anulate prin conferința convocată de Ioan Rațiu la Alba Iulia în ziua de 27 Iunie 1872, când s'a hotărât iarăși revenirea la atitudinea pasivă care a caracterizat politica noastră până în anul 1905.

Supunându-se disciplinei de partid Diamandi Manole a acceptat hotărârile conferinței dela Alba Iulia, însă, convins fiind că se săvârșise o eroare politică, el nu mai participă la viitoarele conferințe naționale din anii 1875 și 1878, întâlnindu-l abia după 9 ani la conferința națională ce s'a ținut tot la Sibiu în 12 Martie 1881.

La conferința aceasta, una din cele mai importante din trecutul politic al Transilvaniei, Diamandi Manole a fost ales în comisia de 30 membri, alături de Partenie Cosma, pentru a elabora propunerile ce trebuiau să fie prezentate adunării generale. Din propunerile acestea a eșit apoi înființarea partidului național român, care să cuprindă toate fracțiunile politice românești din Ardeal, Banat, și Ungaria, cari până atunci activau aparte, declararea rezistenței pasive și aprobarea pentru grupul Românilor din Ungaria, care beneficiau de o altă lege electorală, de a participa la alegerile parlamentare precum și la lucrările parlamentului 8).

Alegându-se acum și un comitet central al Partidului național român, care să conducă acțiunile politice ale Românilor din întreaga Ungarie, a fost ales în acest comitet și Diamandi Manole împreună cu Vichentie Babeș, Nicolae Popea, Ioan Rațiu, Partenie Cosma, G. Barițiu, Visarion Roman, George Pop de Băsești, etc., etc.

În activitatea acestui comitet se află rădăcinile Memorandului din 1892 9).

4) Idem.

5) Idem.

6) T. V. Păcățianu : Cartea de aur, VI pag. 16.

7) T. V. Păcățianu : Cartea de aur, VI pag. 16.

8) T. V. P. : Cartea de aur, VII, 15—31.

9) T. V. P. : Cartea de aur, VII, pag. 32.

În două scrisori din 1882 (8 Noembrie și 9 Dec.) adresate lui G. Barițiu la București, aflăm amănunte asupra rodniciei activității desfășurate de Diamandi Manole în sânul acestui comitet. Astfel G. Barițiu întocmind Memorandumul și tîmîndu-se ca nu cumva să rămîna încărcat cu chestiunile reclamate de tipărirea lui în cele patru limbi (română, ungară, germană și franceză), este asigurat de comerciantul dela Brașov că acesta va avea grije ca toate cheltuelile să fie achitate, el fiind gata să facă în acest scop o nouă colecție. Tot el a îndemnat pe Barițiu ca în ediția franceză să treacă pe lângă nume și titlurile celor 153 de delegați ai celor 3.000.000 de români, pentru ca Europa să vadă că reprezentanții Românilor nu sunt 153 de ciobani (cum îi numise Hunfalvi), ci tot atîți cărturari și fruntași ai vieții bisericești, culturale și economice, „Economie de 2—3 coale să nu facem, — scrie Diamandi Manole — economia trebuie să dispară față cu folosul general al cauzei.

Și încă odată te rog și repet de bani, spese să nu porți nicio grijă, voi face acoperirea“ 4).

Ceeace face însă o deosebită onoare lui Diamandi Manole și ceeace îi face numele nemuritor în istoria culturală și politică a Românilor din Transilvania, este rolul său hotărîtor la înființarea primului cotidian românesc transilvan: „Tribuna“. Alături de însuflețirea și de competența literară și politică a lui Ion Slavici, directorul ziarului și a lui Ioan Bechnitz, primul său redactor, devotamentul pentru Tribuna al lui Diamandi Manole a fost cea mai sigură cheazășie pentru triumful întâiului cotidian românesc din Transilvania. De altfel existența materială a Tribunei se datorește exclusiv grupului de financiari, proprietari, comercianți și industriași grupați în jurul ei. Aceștia erau următorii :

Dr. Aurel Brote, directorul băncii „Transilvania“, Gh. B. Popp, fabricant în Brașov, Eugen Brote, proprietar Sibiu, Ioan Dușoiu, comerciant Brașov, Ioan Preda, avocat în Sibiu, etc. 1).

Care a fost partea lui Diamandi Manole, lăsăm să ne-o arate însuși Slavici. „El a fost — scrie Slavici — adevăratul întemeetor al ziarului „Tribuna“, președintele al comitetului de direcțiune instituit pentru editarea acelu ziar“. „Totmai de aceea însă, continuă Slavici, mă simt copleșit de simțămîntul nepuțințelor mele când e vorba să le spun celor ce nu-l știu, cine a fost el“. Colaborarea aceasta dintre Slavici și Diamandi l-a făcut pe cel dintâi să poarte un deosebit respect negustorului dela Brașov. Continuăm dar cu mărturiile directorului „Tribunei“ : „A fost mai înainte de toate, cel mai cumpănit dintre fruntașii români, cu care am avut să lucrez în timpul pe care l-am petrecut în Ardeal. Om fără multă cultură sistematică, dar cu scaun la cap și luminat, prin călătorii și prin necurmată atingere cu cei mai de seamă din contimporanii săi, el ți se uita cu ochii lui mari în față și dintr'o căutătură, dintr'un gest, din puține vorbe îți ghicea gîndul, îți pătrundea intențiunile și te judeca.

Pe el nu putea nimeni să-l amețească prin vorbe înșirate cu măiestrie. De aceea în congresul bisericesc, în sinoade, în adunările naționale de orișice fel glasul lui hotărîtor, neguțator cu deosebire, priceput în toate ale sale, el știa să-și chivernisească trebu-

4) Vezi : Vasile Netea : Două scrisori ale negustorului brașovean D. Manole către G. Barițiu în Buletinul Institutului Economic Românesc, Nr. 10—12 din 1940. Scrisorile se află în Mss. Nr. 1010 pag. 149 și 195.

1) O. Boitoș: Activitatea lui Slavici la „Tribuna“, pag. 16.

rire, nu se avînta niciodată, ci se mulțumea cu câștig mic, dar sigur. Tot așa și 'n relațiunile sale personale, precum și 'n viața comună el era cu inima deschisă și de bună credință, căuta totdeauna restabilirea bunei înțelegeri și vorba lui prețuia mai mult decât subscrierea întărită cu martori și cu peceti : întreprinderea la care lua și el parte, era sigură de reușită. În viața socială el era o adevărată grădina de frumusețe, totdeauna voios și plin de duh, om care le vede și le judecă toate bine și vorbește mai mult în pilde“ 2).

Cînd însă, deși contribuise cu mări sume de bani la înființarea și susținerea Tribunei, după plecarea lui Slavici din fruntea ei, socotind că ziarul dela Sibiu nu mai este ceea ce ar trebui să fie, Diamandi Manole, totdeauna însuflețit, nu șovăe să dea concursul său la înființarea altui ziar românesc, mai inimos și mai dărz, fiind în 1896 primul susținător al ziarului „Tribuna poporului“ dela Arad.

În arena politică Diamandi Manole s'a mișcat cît timp a trăit Șaguna, pe linia trasată de acesta, fiind unul din cei mai fideli colaboratori ai săi, iar, după dispariția marelui prelat, alături de toți aceia care militau pe liniile constructivismului politic și cultural. În tot acest timp el a ținut însă o strînsă legătură cu bărbății politici de peste munți, în special cu Titu Maiorescu pe care-l numea „noter ami“ și cu Ion C. Brătianu, „babacu“ 3). Ani de zile el a făcut legătura politică între Transilvania și Vechiul Regat.

În timpul războiului pentru Independență, în 1877—1878, el a făcut în Transilvania o frumoasă colecție pentru răniții și urmașii eroilor căzuți în războiul româno-turc. Colecția aceasta, a stîrnit o mare însuflețire în întreaga Transilvanie și multă satisfacție și bucurie la Români de peste munți 4).

Cînd a murit, în 1899, în vîrstă de 66 ani, întreaga suflare românească a simțit că dispariția lui Diamandi Manole e o mare pierdere pentru neamul românesc.

Sentimentul acestei pierderi l-a exprimat sfîșietor de adevărat Vasile Goldiș : „O cîntă iubire de neam s'a stîns cu suflarea din urmă a acestui bărbat, ce creștinească evlavie, cîntă milă și îndurare s'a dus“ 1).

De atunci au trecut patruzeci și patru de ani. Locul lui Diamandi Manole a rămas însă neocupat. El a fost ultimul mare reprezentant al vechii și bune noastre negustorimi de odinioară.

2) Op. cit. pag. 111—112.

3) I. Slavici Op. cit. pag. 111—112.

4) Asupra acestei colecție, în fruntea căruia el figurează cu 500 franci, vezi Gazeta Transilvaniei Nr. 96, 98, 101 și 102 din 1877 și Nr. 2—4, 7, 9, 11—12, 17, 20, 21—37 ș. u. din 1878.

1) Tribuna Poporului Nr. 189 din 1899.

Vasile Netea

IOVAN IORGOVAN*) IN CAPITALA

Stăruie încă în amintire, viu și puternic, momentul artistic pe care l-au oferit Capitalei plugarii din Borlova, județul Severin. Din toate manifestările înmănușiate în cunoscuta „Săptămână bănățeană” nu vedem care alt moment l-ar putea întrece. De aceea, îi și dăm întâietatea cuvenită.

„Dansurile naționale vechi grănicerești-bănățene”, cum le întitulează așa de frumos programul propriu al borlovenilor, au fost executate pe scena „Studioului Teatrului Național” de oameni simpli din popor, de „paori îmbrăcați în „chimeși” albe ca neaua și încălțați în opinci cu gurgui. Și au dansat fără pretenții de artă, de artă coreografică, dar mândri, din toată inima, și chiar atunci când dădeau semne de oboseală, după executarea a nu mai puțin de 16 dansuri diferite, nu s’au lăsat rugați, ca artiștii de meserie, să repete voia publicului.

Spectatorii bănățeni, antrenați și ei, au avut impresia la un moment dat, unii că se află în fața clocotului Dunării la cazane, alții, că sunt în fața a 15 Iovani Iorgovani sculptați de Ladea în tot atâtea trunchiuri de nuc, în care natura a semănat cu amândouă mâinile și putere și grație.

Un pumn de săteni numai și au ridicat în picioare publicul iubitor de frumos al Capitalei. Se adevărește pentru a nu știm câta oară, că dragostea mândrilor fii ai Banatului față de colțul lor de țară și față de cormorile trecutului lor, le servește ca miraculoasă putere de creație.

Au intrat în scenă cu pasul măsurat al „Brăului bătrân”, ca să treacă apoi cu muerile într’un „De doi”, mărunț, în care am văzut că și borlovenii știu să „sucă gră sub mână” ca la Toracul-Mare. După aceea s’au încins în „Brăul Măranului” și „Brăul Susanului”. Când am crezut c’or să se ogoiască, au început „Iedera” cu surcile ei: „Rața”, „Ciocănița”, „Tropa”, încât, până să ajungă la „Poșovaica pe un picior și pe două picioare”, au și înflorit bujorii pe toate fețele.

Partea a doua a programului borlovenilor a cules aplause unanime la „Măzărica” și cele două brăie: „Brăul Mușuroiului” și „Brăul Borlovanului”, aceasta din urmă creația și mândria satului lor. Tot aci au executat bine „Drânda”, „Șofeneasca” și „Hiciu”.

Cele 16 jocuri prezentate au fost pur și simplu o revelație pentru spectatorii Capitalei, fiind că se împletesc în ele, într’un tot armonios, bogăția și eleganța, Eleganța jocului — caracteristică dansului din Banat — rezultă din nuanțările temperate prin grația pasului sincoapat și din umor; iar bogăția, din varietatea neobisnuită a mișcărilor, realizată într’o succesiune de momente abia tărmurite între cele două extreme: trup, stană de piatră romană și trup, piatră zvrălită din praștie dacică.

Care altă mână meșteră, mai bună decât natura inconjurătoare și ființele care a însuflețesc, a putut să fie dascăl acestor copii fără pereche?

Fără să vrem, ne-am adus aminte de splendidele peisagii bănățene și de minunatele lor păsări și animale de curte care, crescând sub ochii plugarilor bănățeni, le răsfață privirea o viață întreagă, din tată în fiu. Iată-le, oglindite pe rețina ochiului nostru în câteva din momentele lor caracteristice: Cocoșul țanșos, la care nu știi ce să admiri mai mult: căciula haiducească aplecată pe sprânceană, sau penajul semeț și polihrom, din coadă, purtat cu demnitatea seniorială a unui ev mediu necunoscut oamenilor; calul deslănțuit ca o săgeată printre spicele aplecate de povara rodului, sau calul arcuit în hamul plugului, după care sufletul pământului, unit cu al plugarului, se risipește în aburi de tămâie; iapa, aplecată peste plodul moțând, încurcat în propriile-i picioare, — cu toate grijile și mândriile mamelor în ochi (regină blândă și cuminte, plod nătâng cu stea în frunte); calul, stană de piatră, pe fața căruia aleargă filoane de aur, dinspre nările dilatate către ochii rostogoliți în zare și către urechile aplecate înainte în bătaia vântului (nervii celei mai sensibile actrițe nu cuprind orchestra de vioară; din trupul calului crescut de mână bănățeană); boul grav, împăcat cu sine însăși, dar purtând zădărniciile lumii în umezeala ochilor; mielul-cel atât de plăcut Domnului nostru Isus Cristos — încălțat în piciorușe cu sprinte-neala de argint viu a ciutei (care primă balerină — fie și cea mai virtuoasă — s’ar încumeta să-i deie lecții de poantă?).

Totodată curtea gospodarului bănățean este nu numai un cuib al bogăției materiale, ci mai ales un cuib al frumosului bogat. De aci și-au împrumutat borlovenii umorul de calitate, presărat în cântec și joc. „Țucu-ți mândro ochii tăi, mici-s ca și la vitei” de aci pornește, și tot de aci umorul coreografic din „Rața”, realizat prin înclinarea capului când la stânga, când la dreapta și prin ridicarea alternativă a piciorului stâng și drept, înainte. „Premiu”, cei grovazi în imaginația paorilor bănățeni, nu cred să fi realizat ceva mai substanțial în teatrul lor de păpuși.

Variate ca formă, ritm și cuprins melodic, fără asemănare cu jocurile neamurilor pripăsite în Banat, jocurile vechi românești executate de plugarii din Borlova, își așteaptă doar cronicarul coreograf care să le fixeze minunățiile, câte le-a împrumutat lor tumultul bănățean sute de ani în șir; minunății de simțire și observație, prin care trecutul se încapăținează să trăiască și să reziste strălucit la cel mai pretențios examen critic de artă din secolul al XX-lea.

Poate că nu strică cu această ocazie să punem în față și o temă pentru oameni de specialitate. Ne gândim anume la posibilitățile pe care le împrumută dansului țărănesc opinca, în opoziție cu posibilitățile pe care le dă cisma. Opinca se pretează la efecte vizuale

*) Făt Frumos al Banatului.

de joc lin, de apă ușor învălurată, dar nu poate da (în măsura în care poate da cisma) efecte auditive depline, generatoare de antren dinamic. Scriem aceasta numai pentru jocurile cu teme aprinse, unde am avut impresia că opinea n'a dat satisfacția cuvenită. Ce bine ar fi fost ca borlovanii, vorba unui mucalit, să fi avut Cismele de împrumut" ale lui Grigore Bugarin. Lăzând gluma la o parte, tema rămâne însă serioasă și poate fi judecată cu folos de domnii Bujor Barbu și Ion Bozdoc, intelectualii din formația dansatorilor borloveni.

Cel de al doilea moment din „Săptămâna bănățeană“ revine creației culte, alături și ea în trupul sănătos al melosului popular. Ne gândim, cum este firesc, la programul executat de corul Ion Vidu din Lugoj, la muzica simfonică a compozitorilor bănățeni, prezentată de orchestra simfonică a Societății Române de Radio-difuziune, la seara de Operă Bănățeană și la producția dela ora raniților a aceleiași Societăți, a grupului de intelectuali bătațeni.

Despre corul „Vidu“ din Lugoj, nașul corului „Carmen“ din București, și despre semnificația lui în viața muzicală românească, este suficient să spunem doar atât: în pieptul lui bat 100 de ani de existență și mândrie românească. Nici o altă asociație corală din câte sunt pe cuprinsul țării, afară poate doar de Corul Plugarilor din Chizătău, județul Timiș, nu-și poate revendica titlul acesta de noblețe. Pagina domnului Tiberiu Sevicu, dedicată Corului Vidu cu ocazia festivalului coral dat la Ateneul Român, este străbătută de fiorul și mândria conștiinței purtătoare de glorioase tradiții. Ne face plăcere să reproducem pasagiul din care se vede înfrățirea prin cântec a celor avuți cu cei umili. „Când meseriașii își terminau meșteșugul zilnic, iar țărani se reîntorceau dela munca câmpului, se adunau cu toții la vechea școală românească de lângă Sfânta biserică și, rezemându-și coasele de pereții sălii de repetiție, deși obosiți de greaua muncă a zilei, totuși plini de voieșie se trudeau din răspuțeri să înțeleagă „nodurile“ negre ce erau înșirate printre cele cinci linii și pe cari „Pemul“ (profesorul ceh de muzică), al cu capul mare, se trudeau din răspuțeri să le bage în capul lor. Dacă la început cunoștințele muzicale ale acestor oameni simpli erau aproape nule, vocile lor cristaline au fost neegalate și, moștenindu-le din tată în fiu, au sădit prin armonia și frumusețea lor, dragostea pentru cântare și credință strămoșească. Poate unică în anele asociațiilor noastre, Reuniunea (corul „Vidu“ n. n.), a avut, în cadrele ei active, membri dela primul comitet județean până la modestul său ușier și dela ablegatul din casa țării până la ultimul ziuș. Toți munciau cot la cot, fie că aduceau laude Domnului la serviciile divine, fie că entuziasmau mulțimea la sărbătorile naționale, fie că participau la micul parlament din grădina Concordiei, unde se plănuiau cele mai frumoase lupte pentru drepturile noastre“.

Acesta este sufletul Corului Vidu care s'a risipit în rotunda Ateneului Român în seara zilei de 7 Martie 1943. El spune atât de mult despre înfrățirea maistorilor cu domnii bănățeni, încât orice comentariu este de prisos.

Tot în seara de 7 Martie și pe aceeaș scenă a Ateneului Român, înainte de concertul corului „Vidu“, s'a executat muzică simfonică din compozitorii bănățeni. S'a impus din nou Drăgoi. Creatorul stilului autohton, modelat pe structura cântecelor populare, Sabin Drăgoi rămâne pentru posteritate — oricât venin ar vărsa invidia confrăților lui — muzicianul de rasă care a înfruntat marasmul adus de papagalii admiratori ai străinătății, personalitatea care a creat o școală autentică de muzică cultă națională într'o lume de bălbăieli moderniste și lăutărești. Să-i recunoaștem noi, ascultătorii care n'avem nimic de împărțit cu el, dreptul sacru de „primus inter pares“.

Din restul consacrațiilor trebuie amintit d. Tiberiu Brediceanu, precursorul muzicii noastre zilnice și al-

bina care a adunat și prelucrat cel mai frumos folclor, românesc, a cărui dulceață nu o mai găsim la urmașii lui. Ceilalți compozitori bănățeni de muzică simfonică, mai tineri, dar veritabile speranțe, au fost calificați cu note bune de competența d-lui Emanoil Ciomac, încât, socotim, pot fi mulțumiți de zodiacul sub semnul cărui s'a născut ideea debutului lor în Capitală.

Seara de Operă a fost compusă din două bucăți, inegale în execuție. „La seceriș“ de Tiberiu Brediceanu, a fost prezentată în condiții optime; „Năpasta“ lui Drăgoi în schimb a fost umbră prin slabele posibilități ale soliștilor, deși corul bine strunit și pus la punct, ne-a dat posibilitatea să admirăm din nou o muzică corală în care maestrul își depășește toți contemporanii săi români prin teme melodice, armonizarea și mântuirea viguroasă a unui contra-punct care amintește — vorba D-nei Alma Cornea — virtuozitatea lui Johann Seb. Bach.

Am lăsat intenționat la urmă și fără comentarii Expoziția retrospectivă de artă plastică bănățeană, precum și Sezătoarea literară a Scriitorilor Bănățeni, fiindcă despre acestea au scris cu multă competență prof. G. Oprescu, Ion Stoia-Udrea și criticii literari dela diverse gazete.

Atragem însă atențiunea asupra tipului de țaran bănățean sculptat de Ladea; el încarnează, pentru noi, fața mândră, specific bănățeană, a lui Iovan Iorgovan. Cine are viziunea clară a lumii bănățene, poate descifra depe acum perspectivele ce deschid creației culte, artiștii care cultivă spiritualitatea lui Iovan Iorgovan. Conturul fizic și moral al acestui erou, prins în ultimul timp și în literatură de Virgil Birou, credem că poate iniția și alimenta un curent unic în arta bănățeană. Cu spiritul mândru al lui Iovan Iorgovan în frunte, prevestim creației culte bănățene poartă de glorie monumentală.

Epilog. Un mare mucalit, auzind laudele aduse „Săptămânii Bănățene“ s'ar fi pronunțat astfel:

Banatul are nevoie de laude? Vedeți-vă de treabă! Poate Bănățenii?

La butada aceasta, care voia să stropească în pălăria făloșeniei, cu bune tradiții în Banat, se zice că Borlovenii — cei mai îndreptățiți dealtfel — ar fi răspuns, în pauza jocului, așa: — „In șie ne privesce, Domnule, noi țărani dîn Banat ni-s făloși — că avem pră șie“.

Ion Negru

Reînviere

Rumeni mugurii s'au scuturat de vise când scarele cu svon primăvăratec le-a sărutat potirele închise și i-a gătit cu raze de jăratec.

A tresărit în brazde adânci belșugul închis într'o sămânță minunată și duh de țarnă vălărit-a plugul în inima naturii reînviată.

Voiu mai simți miresmele rodirii în inima cu primăveri topite?!... S'au va rămâne lanul amintirii ca freamătul pădurii ruginite.

Vasile Ion Bocan

Sărbătoarea unirii Basarabiei

Din mesajul d-lui mareșal Ion Antonescu (Chișinău, 27 Martie 1943)

Cinstim azi voința de viață, afirmată acum 25 de ani de moldovenii Basarabiei noastre, cinstim în acelaș timp fapta de desrobire, care în anul 1941 a șters din istoria noastră popasul întunecat al năvălirii din 1940 și, mai presus de toate, cinstim lupta eroilor noștri cari au readus Neamului pământurile cari ale lui au fost și ale lui au să fie.

Legile unității pământului românesc au chemat, acum 25 de ani, la viață națională, prin cugetul liber exprimat al Sfatului Țării, poporul Basarabiei noastre.

Când, la 22 Iunie 1941, armatele Marelui Reich German au pornit acțiunea lor împotriva amenințării slavilor din Răsărit, Armata noastră, Neamul întreg, nu puteau să privească cu brațele încrucișate, atunci când 4 milioane de frați așteptau ceasul izbăvirii.

Astfel se explică intrarea noastră în încleștarea de astăzi.

Noi nu putem fi acuzați că purtăm în răsărit un războiu de agresiune și de cotropire.

Noi ducem un război sfânt, de apărare a unității Neamului și indignirea primejdiei care amenință civilizația Europei.

De aceea, atunci când nevoi de apărare militară ne-au cerut să ne apărăm pământurile ferindu-le dela distanță de o nouă năvălire de dincolo de Nistru, noi n'am dus acolo nici sabia răzbnării, nici grozăvia distrugerii; ci prin locurile pe unde am luptat și poposit, am dus crucea reîncreștinării și fapte de sprijinire a unei populații zdrobite de nedreptăți sociale.

Ne-am prins în luptă pentru apărarea unității pământului românesc, fiindcă el este legea noastră de veacuri.

Dăm lupta pentru a ne împlini misiunea noastră de popor de margine, care apără credincios și modest, creștinătatea și civilizația.

Avem conștiința că ne facem datoria nu numai față de noi.

Ne împlinim datoria ca și voevozii Moldovei de altă dată.

Am fi fost trădători și față de 4 milioane de frați ingenuchiați și față de civilizația din care ne-am născut și în care vom muri, dacă n'am fi înțeles că încercarea grea pe care ne-a trimis-o destinul ne lovește pe noi întâi, dar poate să-i lovească pe toți mai târziu.

Noi nu am lovit pe nimeni dar am fost loviți în pământurile noastre strămoșești. Am fi avut dreptul să ne amintim de mult lungă noastră dramă începută încă din veacul al XIV-lea.

Dar nimeni pe lume nu poate să oprească dreptul Neamului Românesc de a-și apăra pământul și datoria lui de a-și continua milenara misiune.

Fiindcă suntem de 20 de veacuri și rămânem pentru vecie păzitori ai civilizației europene, la Gurile Dunării și Marea Neagră.

De aici, de pe pământul desrobit al Basarabiei, în această zi, care cinstește fapta de Români și de oameni de Stat, a aceluia care la 1918 și-au scuturat jugul, pentru ca prin voința lor să asigure unitatea Neamului, afirm dreptul nostru asupra acestui pământ, dreptul nostru la onoare și la unitatea ființei românești.

Pământurile unui Neam sunt părți din sufletul lui și nimeni nu poate și nu are dreptul să le uite sau să le trădeze, fără a-și trăda propriul lui suflet de Român.

Oricare ar fi aceste pământuri, noi avem datoria să luptăm pentru ele.

Oriunde ar fi Românii, trebuie să le asigurăm libertatea și viața.

Exemplul dat acum 25 de ani, de moldovenii Basarabiei noastre, cari prin libera lor conștiință s'au alipit Neamului, stă temelie acestui crez al unității românești și el a fost atunci și rămâne și azi, pas de îndemn și poruncă iertătoare, pentru Românii de pretutindeni și din orice timpuri.

Indrept Românilor de pretutindeni crezul meu în unitatea Neamului și îi chem la unirea românească, pentru ca în fața Dumnezeului strămoșilor noștri și a poverilor ce vor mai veni, să ne împlinim datoria față de istoria poruncitoare a pământului nostru.

Peste anul de întunecare din 1940 să tragem nu zăbranic de uitare, ci sfat de viață.

Numai unirea, numai așezarea sănătoasă a Neamului întreg și înfrățirea tuturor în datorii, onoarea armatei și sănătatea instituțiilor Statului, pot să asigure apărarea pământurilor noastre.

La 1918, actul unirii republicii Basarabiei cu România a fost primul pas de reclădire a unității noastre naționale.

Azi urez Neamului întreg și cer Românilor, de pretutindeni, să-și unească credința, munca și jertfa, pentru ca să asigurăm temeliiile veșnice ale unității românești de totdeauna și rostul nostru în Europa de mâine.

Mă închin cu smerenie în fața tuturor basarabenilor căzuți în lupta lor românească, pentru libertatea pământurilor Moldovei.

Mărturisesc recunoștință Sfatului Țării dela 1918 și ostașilor Neamului, cari au luptat și luptă pentru hotarul din Răsărit și pentru unirea noastră. închinând toată gratitudinea Neamului, amintirii Voevoților și Regilor Țării, cari dela Basarabi, Ștefan cel Mare și până la Ferdinand I au știut să lupte și să slujească unitatea Neamului Românesc.

Iar basarabenilor desrobiți le cer să-și închine fapta aceleiași porunci față de noi înșine și față de civilizația creștină și europeană.

Cu credința în Dumnezeul strămoșilor noștri, să ne urmăm cu încredere poruncile istoriei, fiindcă noi nu suntem aci în slujba nici unei misiuni străine, dar ne împlinim propriul nostru destin, slujind în acelaș timp rosturile Europei prin pavăza de jertfă pe care am știut-o totdeauna dăruî.

Lugojul a fost metropola politică a Banatului

Intrebarea care se pune totdeauna, când e vorba de problema Banatului este următoarea: de ce tocmai Lugojul să fie acela, care își asumă, aproape în întregime, trecutul național bănățean? Și mergând mai departe, ajungem să ne întrebăm: care au fost cauzele, cărora se datorește acest fenomen de viață socială, atât de interesant în felul cum au luat naștere și cum a evoluat? Ne găsim, cu alte cuvinte, în fața unei probleme bio-sociale de o importanță covârșitoare pentru neamul românesc. Și iată că ajungem să scrutăm fenomenul lugojan și să-i dăm o explicație reală și logică.

Acest fenomen îl vom privi sub trei aspecte și anume: politic-național, cultural-literar și fiindcă ne găsim în țara muzicii bănățene, a celei mai alese și curate simțiri muzicale românești, vom arăta aspectul muzical al fenomenului lugojan; ajungând la concluzia, că solul actsta a produs trecutul, l-a transformat, făcându-l să evolueze, a primit la sânul lui vieți pe care le-a împământenit, le-a asimilat cu felul său de a fi, prin turnarea simțirii lor într-o formă nouă, „logojenească” și românească.

Înainte de a ilustra acest fenomen de viață românească, vom arăta cauzele ivirii și dezvoltării sale.

1. Așezarea geopolitică minunată a Lugojului este prima din aceste cauze. Adăpostit în apropierea munților Banatului, străjuit de avangarda de dealuri, această cetate își deapănă firul existenței sale încă din vremea romană, apărând în documentele istorice ale țării noastre pe la 1369, avându-și juzii săi români, încă de la 1529, ceea ce înseamnă că Lugojul s'a dezvoltat ca un centru românesc în istoria Banatului, dovadă sunt și privilegiile date Românilor de regina Isabela la 1551, când cetatea a primit titlul de: „Civitar reginalis”.

2. Dar fenomenul lugojan își bazează existența sa pe un substrat biologic de o mare importanță.

Am arătat mai sus, că Lugojul a fost românesc. Ori acest român, care și-au petrecut viața lor pe aceste plaiuri, timp de secole întregi, trăind din munca lor cinstită și ivrednică, n'au fost alții decât „talpa țării” și a locului, țărani agricultori, răsași din brazdă românească, pe care o lucrau, căci ei știau, că ale lor erau ogoarele și ale lor trebuiau să rămână.

Acest nucleu de românism s'a consolidat odată cu întărirea conștiinței etnicității românești, care s'a întâmplat cu creșterea unei clase de meseriași sau „maistori” cum s'au numit și se numesc și astăzi.

Odată cu acești maistori, s'a adăugat substratului biologic, produs direct al solului românesc de aici, și substratul conștiinței sociale pentru că ei nu mai erau expresia simplismului și timidității țărănești, ci reprezentau un stadiu mai evoluat de viață socială, la sfârșitul veacului al XVIII-lea și în prima jumătate a veacului al XIX-lea, în ceea ce privește cultura și țesăturile noastre politice, a căror mireasmă pașoptistă n'a putut fi oprită nici de străjile care păzeau hotarele, nici de înălțimile munților, fiindcă ea străbătea printre ei din țara

românească, venind cu toată căldura sufletului românesc...

Ajunși la stadiul de mica burghezie lugojană și bănățeană, căci în celelalte centre bănățene ca: Timișoara, Oravița, Caransebeș, cu se întărise o asemenea clasă socială, s'au produs în sufletul micii burghezii frământările politice ale vremii, găsind între ele ecou, marile idei ale revoluției franceze, acestea fiindu-le infiltrate prin „suflul cald al primăverii” de dincolo de munți...

Și ca urmare, dovada cea mai strălucită este revoluția de la 1848, care a avut loc „la 15/27 Iunie 1848”, și după cum spune istoricul bănățean¹⁾: „s'a ținut o mare adunare la Lugo, sub presiunea lui Eutimie Murgu, pe un șes întins, lângă Dealul Viilor, numit „Câmpul Libertății”.

Adunarea a luat poziție hotărâtă contra Sârbilor, și a pus jurământ pe constituția patriei. A decis înarmarea poporului român, s'a ales *căpitan al Banatului E. Murgu*, (deci nu numai la Lugo). „S'a decretat limba română oficială la toate judecătoriale țării, afară de uzul limbii maghiare cu guvernul țării și s'au ales doi vicari episcopiești pentru diecezele Timișorii, Dimitrie Stoichescu-Petrovici, iar pentru Vârșet, Ignatie Vuia”.

Iată deci, anul 1848, ne arată, că din Lugo se conducea întreg Banatul. Și aceasta pentru că aici a fost ales Eutimie Murgu de „*căpitan al Banatului*”, aici s'a decretat limba română în toate judecătoriale statului” și tot aici s'a hotărât „*șinerea cu țările la cele strămoșești*”.

Acest eveniment poate fi considerat ca pecetea metropolei bănățene, ca început de tradiție, instituită de burghezime locală a maistorilor și de altfel, cum era firesc, și de lumea satețor de agricultori de prin împrejurimi, cu care au venit în contact cu ocazia piețelor, târgurilor de țară, sau a confecționării directe de materiale, ori perduse ale priceperii meșteșugărești.

Prinși în această interdependență, lumea satețor vecine s'a schimbat și ea evoluând și ascuțindu-și mintea sa ageră și sănătoasă la adăpostul arinilor micii burghezii locale de meseriași.

Din sânul lor s'a ridicat generația din a doua jumătate a sec. al XIX-lea și începutul veacului nostru. până la făurirea României-Mari, adevăratele elemente de luptă, uriașele energii irosite și canalizate pentru cauza noastră națională bănățeană.

Bazați pe ralitatea adevărului istoric, putem conchide, că în Lugo, s'a aprins prima lumină a românismului bănățean, că la 1848, Lugojul a fost vatra pe care ardea în toată viața lui focul luptei românești bănățene, nu numai prin vorbe, dar și prin fapte, foc în care s'au mistuit mai târziu și s'au contopit cu el marii bărbați ai Banatului și ai neamului românesc, lăsându-ne nouă, celor de astăzi, prin faptele lor și testamentele din zile grele și pline de ispită pentru ei, cultul strămoșilor.

(Va urma)

Traian Iancu

1) Protopopul Dr. Gheorghe Popovici.

Prieteni și admiratori bihoreni ai lui Eminescu

(continuare)

Iosif Vulcan povestește duios primele sale legături cu Eminescu. „Mi-aduc ș'acum aminte, cum într'o dîmineață de Februarie, din 1866 primii o scrisoare din Bucovina, în care un tânăr, — după cum scria — de 16 ani, îmi trimetea niște încercări literare. Era tânărul Mihail Eminovici. Armonia versurilor și figurile-i plastice, considerând starea noastră literară de atunci și în deosebi etatea tânără a autorului, mă frapară și deschisei cu plăcere coloanele foii mele acestui nou talent și viitor poet. În entuziasmul meu grăbi să prezint în numărul cel mai de aproape publicului cetitor pe Eminescu, cu următoarea notă redacțională: „Cu bucurie deschidem coloanele foii noastre, acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice ne-a surprins plăcut“. În același an și în cei următori, cetitorii „Familiei“ avură apoi ocaziunea de a cunoaște mai lămurit lira noului talent“³⁾.

Alcătuind bibliografia Familiei am constatat că Eminescu a publicat următoarele poezii :

1. În 1866 : De-ași avea (an. II p. 68); O călătorie în zori (an. II p. 158—159); Din străinătate (an. II p. 248); La Bucovina (an. II p. 292); Speranța (an. II p. 337); Misterele nopții (an. II p. 397); În afară de poeziile lirice pomenite mai sus, a publicat și o traducere, nuvela : „Lanțul de aur“, a scriitorului suedez Ankel Adam. (An. II p. 394—441, cu întreruperi).

2. În 1867 a publicat alte două poezii : Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie. (An. III p. 168); Heliade (an. III p. 294).

3. În 1868 a publicat două poezii lirice : La o artistă (an. IV p. 373); Amorul unei marmore (an. IV p. 383).

4. În 1869 a publicat două poezii lirice : Junii corupți (an. V p. 39); Amicului F. I. (an. V p. 147).

Eminescu a mai publicat în Familia (1870 Nr. 3) un articol „Repertoriul nostru dramatic“ (reprodus în Familia 1899) An. XXXV, p. 303—306.

Incepând din 1870 Eminescu mulți ani n'a mai colaborat la revista Familia, probabil din cauză că era prea ocupat cu revistele și ziarele din Capitală, în special la : Convorbiri literare și Timpul.

În primăvara anului 1883, Iosif Vulcan asistând la București la ședințele Academiei Române a asistat și la o serată literară în casa lui Titu Maiorescu. La acea serată literară a participat și M. Eminescu. A citit câteva poezii. Titu Maiorescu i-a recomandat lui Eminescu să scrie ceva și pentru revista Familia a lui I. Vulcan.

Eminescu publică în Familia din 1883 „S'a dus amorul“, Când amintirea, De acuma, Ce e amorul, Pe lângă plopii fără soț, Și dacă ramuri bat în geam“. Reîntorcându-se la Oradea, Iosif Vulcan trimite lui Eminescu un onorar modest. Eminescu îi mulțumește printr'o scrisoare pe care mai târziu

Iosif Vulcan o publică în Familia (1899 an. XXXV Nr. 26 p. 301—302).

„Mult stimată Doamnă și amice,

Mulțumesc pentru onorariul trimis, cel întâi pentru lucrări literare, pe care l'am primit vr'odată în viață. În România domnește demagogia și în politică și în literatură : precum omul onest rămâne aci necunoscut în viața publică, astfel talentul adevărat e înecat de buruiana rea a mediocrităților, a acelei școale care crede a putea înlocui talentul prin impertinență și prin admirație reciprocă. Iartă-mi, stimată amice, acest ton polemic, dar te asigur că a fost pentru mine o rară mângâiere de a mă vedea remunerat dintr'un colț atât de îndepărtat al româniei, din Oradea-Mare, când în țara mea proprie nu voiu ajunge niciodată să însemnez ceva, excepție făcând de cercul restrâns al câtorva amici. Ș'apoi, să nu fiu pesimist ?

Grecii noștri au o ură atât de înrădăcinată și de instinctivă în contra a tot ce e românesc, încât chiar studiul regulat al limbei și istoriei noastre nu se va face aci, decât după ce acești oameni vor dispărea prin degenerare și stingere fizică — ceea ce sperăm dela Dumnezeu că se va întâmpla în destul de curând. În mediul străin în care trăim, cu imigrarea greco-bulgară care încă la 1857 avea școli grecești în București și care azi încă pronunță limba noastră peltic, nu e cu putință nici politică națională nici literatură națională. Peste aceasta se mai adaugă că cei mai mulți dintre acești indivizi își petrec tinerețele la Paris de unde ne vin cu totul stricați, imbibați cu idei străine de cosmopolitism, șarlatani desăvârșiți, căutând a trăi fără muncă, din spinarea poporului nostru. Necunoscători de țară, de popor, de datini, ei văd cu maimuțarea ipercivilizației franceze idealul poporului românesc.

Putease-va să-i facem prin muncă și stăruință să-și vie în fire, să devie oameni folositori sie-și și României“. (Urmarea lipsește).

Iosif Vulcan le-a publicat la un loc în 1889 când „Palida Mors“ a răpit pe Eminescu și în 1899 la comemorarea primei decade.

În 1899 după ce tipărește la un loc cele 12 poezii din tinerețea lui Eminescu, Iosif Vulcan i le analizează :

— „Aceste inspirațiuni juvenile au pentru noi un farmec deosebit și desigur nu va fi nimeni care să nu le cetească cu nesaț până la sfârșit. Căci este foarte interesant a vedea cum a început acela care a început atât de impozant. Dacă citim aceste încercări primim convingerea că talentul lui Eminescu și-a remarcat încă atunci caracterul. Din ele străbate preluđuul unui tipăt de durere nevindecabilă și parcă simțim adierea unei melancolii ce trece în pesimism. Odată dorul de patrie îl muncește cântând :

³⁾ Familia, 1899, An. XXXV p. 307.

Și inima aceea ce geme de durere
 Și sufletul acela ce cântă amorțit
 I inima mea tristă ce n'are mângăiere
 I sufletul ce-mi arde de dor nemărginit.

Altă dată vorbind de cei ce suferă exclamă :

Dar așa îmi e destinul
 Unii luna acordează
 Iar pe altul îl botează
 Cu-a lui rouă de plânsorii.

Amorul nenorocos îi scoate aceste accente :

Eu singur n'am cui spune cumplita mea durere
 Eu singur n'am cui spune cumplitul meu amor
 Căci mie mi-a dat soarta, amară mângâiere
 O piatră să ador !

Nicăeri însă în aceste poezii pesimismul lui nu scoate un strigăt atât de sfâșietor ca în poezia „Amicul F. J.“ — din care numai pentru aceea nu citez, că ar trebui s'o copiem toată. De odată însă cu acest ton fundamental al figurei lui poetice încă din aceste prime lucrări ne surprind germenii acelor imagini plastice, conturile acelor imagini plastice pline de viață, schinteele acelor focuri feerice, sămburii acelor gândiri și vorbe de o tărie înfricoșată și de o dulceață ademenitoare, care mai târziu l'au făcut atât de mare, atât de înalt, atât de neimitabil, atât de original, atât de unic în literatura noastră. Ce duioșie adâncă în această exclamație sfâșietoare !

De ce nu sunt un rege, să sfarm cu-a mea putere
 De ce nu sunt Satană, de ce nu-s Dumnezeu,
 Să fac, să rup o lume ce sfâșie 'n tăcere
 Sdrobit sufletul meu.

Câtă căldură consumătoare în strofa :

S'aș pune soarta lumii, pe buza-ți purpurie
 Aș pune lege lumii răsândul tău delir
 Ași face al tău zâmbet un secol de orgie
 Și lacrimile-ți mir.

Ce tablou plin de culori ne zugrăvesc versurile :

Sau cu lira sfărâmată
 Ce resgеме îngrozitor
 Când o mână înghețată
 Rupe coardele în fior...
 Astfel mâna-ți tremurândă
 Bate-un cântec mort și viu
 Ca furtuna descrescândă
 Care muge a pustiu.

Ce apostrof de asemănări sdrobitoare adresează junilor corupți prin șirele :

Căci vorba voastră sună ca plâns la cununie
 Ca cobza ce îngână un cânt de veselie
 Ca râsul la mormânt !

Și ce putere uriașe se reflectă în descrierea următoare :

Cad putrede tronuri în marea de urgie
 Se sfarmă de odată cu lanțul de sclavie
 În două părți Infernul portalele-și deschide
 Spre a încăpea cu mia răsufletelor hâde
 Tiranilor ce pier !

Insuși Shakespeare l'ar complimenta pentru această idee :

De-ai fi noapte ași fi lumină
 Blândă, lîndă

Te-ași cuprinde cu un suspin
 Și în nunta de iubire

In unire

Naște-am zorii de rubin !

Ceace deosebește caracterul liricele încrezătoare a lui Eminescu de cea din floarea puterii sale este tonul patriotic, național, care apoi a dispărut aproape cu totul, în sborul înalt al unor gândiri și noțiuni universale. În poezia intitulată „Din străinătate“ îi consumă dorul de patrie. În „In Bucovina“ inima :

Mână doru-i tainic colo înspre tine
 Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt pline
 Inima mi-i grea :
 Astfel totdeauna, când gândesc la tine
 Sufletu-mi apasă nouri de suspine
 Bucovina mea !

Iar României îi adresează această urare plină de mândrie națională :

Vis de răsbunare negru ca mormântul
 Spada ta de sânge, dușman fumegând
 Și deasupra idrei, fluture ca vântul
 Visul tău de glorie, falnic triumfând :
 Spună lumii large, steaguri tricolore
 Spună-i ce-i poporul mare românesc
 Când s'aprinde sacru, candida-i vâlvoare
 Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Și cine n'ar simți că-i fierbe tot picurul de sânge în vine, când poetul strigă — „Junilor corupți“ — ca un profet și cu un vers de tunet :

Sculați-vă căci anii trecutului se 'nșiră
 În șiruri triumfale stindardul îl resfiră
 Căci Roma-a reînviat !
 Din nou prin glorie calcă cu fața inzeită
 Cu faclele nestinse puterea-i împetrită
 Poporul-Impărat !

Impozant preludiv al curentului electric care mai târziu s'a coborât la noi din norii neguroși ai lunei poetului prin doina :

Dela Nistru pân' la Tisa
 Tot Românul plânsu-mi-s'a
 Că nu mai poate străbate
 De-atâta străinătate !

Cetind aceste poezii încă o concluzie ne mai putem face și anume aceea că Eminescu prin fiecare din ele a înaintat câte un pas așa zicând înaintea ochilor noștri, și când în cele dintâi îl vedem ezitând pe ce cărare să apuce și luptând chiar cu limba, în cele din urmă ne apare cu caracterul bine definit, mastru al artei, stăpân pe limbă și versificație.

Dacă nu toate, dar cel puțin cele din urmă pot să cuprindă loc alături de cele mai frumoase creațiuni poetice ale lui. Ele sunt zorile unui soare strălucit⁴⁾. Numărul 28 din 1889 (p. 301—312) e închinat în întregime lui Eminescu. Pe lângă poeziile apărute odinioară în Familia, mai găsim articolul suscitât al lui Josif Vulcan, poezia „Mai am un singur dor“, elegii, un articol nesemnât despre tristul eveniment al trecerii lui Eminescu în lumea cealaltă și despre înhumare. În urma dorinței lui Eminescu s'a făcut autopsia. Creerul său cântărea 1400 gr. Emisferul stâng avea 595 gr., iar cel drept 555 gr. fără cerebel.

4) Familia 1889 an. XXV, p. 304—308.

(Va urma)

Iosif G. Naghiu

ARTA ROMANEASCA

Discuțiile în jurul unei arte românești nu datează dela articolele d-lui N. Brana și a d-nei Demetriade Bălăcescu. Ele își au începutul încă înainte ca d. A. C. Cuza să-și fi publicat „Naționalismul în artă”. Cu mai multă intensitate, baraj verbal și sistematizare de argumentare, lupte acerbe s'au dat și în jurul picturii grigoresciene, a semănătorismului și chiar a „Cugetului Clar”.

Mărginită la arta plastică problema s'a înfățișat în trei ipostase. În prima, se confundă naționalitatea artistului cu arta națională. Erau timpurile, când se socotea că a avea o rigină etnică română însemna a face artă „românească”. Concepția aceasta dăinuiește cu destulă valabilitate și în zilele noastre, atât în rândurile plasticilor cât și în rândurile publicului și chiar a criticilor plastici. Unii, l-au dat chiar și o interpretare regională, cerând să se facă o pictură ardeleană, dar numai de către pictori ardeleni.

Paralel cu această concepție și-a făcut loc și s'a impus o altă teorie, care privește „arta românească” din punct de vedere formal. E teoria a-celora care cred că apariția pe pânză a unei cămăși, izmene, ii sau fote e suficient pentru a da dreptul tabloului și pictorului să reprezinte „Artă Românească”. După concepția acestora, de sigur că și călătorii pictori stre-ni Bouquet, Raffet, Valerio, Lancelotti, Doussaull, și alții cari și-au notat impresiile, pictând sau desenând tipuri în costume țărănești, au făcut pictură românească.

Interesant de relevat e și încercarea unui talentat și regretat pictor, care la o expoziție a sa de prin anii 1922—1923, a tipărit un manifest la catalogul expoziției și prin care se sforta să obțină pictură românească, pictând numai cu trei culori: roș, galben și albastrul).

A treia concepție a artei românești, privește problema din punct de vedere structural sufletec. Nu pictază românește decât cel care se situează pe linia structurală sufletească a etnicului românesc, folosind în artă a-celeasi calități și caracteristici, cari constituiesc sufletul românesc.

De sigur că chestiunea aceasta nu s'ar pune pentru noi cu atât acuitate, dacă poporul nostru ar fi avut o puternică tradiție și manifestare ar-

tistică plastică. Pentru a ne făuri cu tot dinadinsul un blazon artistic, n'am ezitat să înglobăm în mișcarea noastră artistică, toată pictura bizantină a bisericilor și mănăstirilor noastre, fără să ținem seama că zicând bizantin, desmînțim prin aceasta chiar origina românească a acestei arte, adusă la noi de meșteri stre-ni și continuată de ucenici, probabil români dar crescuți la o școală stre-nă. E timpul cred, să ne lepădăm de bizantinism și în artă, așa cum ne-am scuturat de școlile grecești și slavone, pentru ca să avem o cultură românească și cum am izbutit să ne scuturăm de bizantinismul nostru politic. Nu vom pierde nimic dacă și în pictură, începuturile noastre vor fi tot în secolul IX. Vom avea mândria însă să fim noi și în plastică, pentrucă așa cum voi arăta mai jos, structura noastră sufletească nu coincide cu caracterele artei bizantine.

Artă fiecărui popor — așa cum a arătat d. prof. A. C. Cuza — nu poate originală și nici nu poate aduce un aport important tezaurului artistic universal, decât atunci când oglîndește specificul etnic al poporului. Atât de adevărat e acest lucru, încât se poate — pentru artiștii proeminenți ai Plasticei — să ghicim origina etnică a artistului după modul de a lucra, după concepția artistică și după atâtea imponderabile. Deși înglobat picturii spaniole. El Greco va rămâne ceea ce este: un pictor de filafune bizantină; Domenico Theotocopuli, Jonckind va rămâne un nordic, iar Dante Gabriel Rossetti un italian ce din întâmplare, a pictat pe malurile Tamisei. Și tot așa nimeni nu va putea îngloba pe Velasquez cu pictura germană, nici pe Watteau în pictură slavă sau italiană. Școlile plastice ale fiecărei țări au avut caractere nete față de școlile țărilor vecine.

Plastica germană pune accentul pe conștiințiozitatea desenului, pe o concepție gravă a artei, pe un tempo „largo et maestoso” — ca să împrumut termenii din muzică — al redării plastice pentru că însuși poporul are o concepție gravă despre viață, este conștiințios și ordonat în muncă și serios, chiar solemn în felul de a se comporta.

Francezii au o plastică spirituală,

inteligentă compusă, dar pasională, strălucitoare, pentrucă așa e și poporul. Și tot așa italienii, cari au avut mereu refuzat nostalgia imperialismului Romei au putut da pe un Michel Angelo, Rafael și Leonardo da Vinci, și atâtea pictori de compoziții mari.

Strălucirea epocii lui Filip IV a dat Spaniei pe Velasquez iar timpurile decadente ale secolului XVIII și XIX pe Goga și; pe Zuloaga, cari deși deosebiți ca putere de realizare și subiecte, sunt totuși atât de spanioli în pasta strălucitoare cu care au pictat și hainele bogate ale infanților regali și zdrențele cerșetorilor și a curtezanelor periferiilor.

Englezii cari au cultul individualității în atât de mare măsură, au portretisti remarcabili și în același timp o lipsă de gust artistic, pentrucă sunt un popor practic.

În arta nouă, ori care ar fi curentul în care s'ar înregimenta artiștii, numai acei au eșit la suprafață ca realizatori de mare anvergură, cari au adus și aportul specific al poporului lor. Segantini este un mare pictor impresionist, pentrucă a pictat italianește, iar prințul Trubetzkoi un mare sculptor, pentrucă deși emul al lui Rodin nu s'a putut desbăra de nota slavă. Dar cea mai bună dovadă este aceea că toți cei cari au încercat o artă nouă pe principii de artă livrescă (cubismul, dadaismul, suprarealismul) au fost în același timp și oameni fără țară și dintre cei care visau și visează o societate nouă pe principii mai mult sau mai puțin utopice.

Revenind la noi, artă românească nu poate fi decât cea, care oglîndește specificul sufletesc al poporului românesc. O delimitare strictă a acestui specific, cu toate că s'a vorbit atât despre românism, nu s'a făcut decât literatural sau demagogic, deci imperfect. Și nici nu se poate face așa de ușor, atât timp cât toate studiile noastre nu s'au îndreptat decât asupra manifestărilor înglobate în anumite cadre inițiate de un anumit principiu sociologic.

Pentrucă suntem însă în cadrul artei, voi căuta să arăt unele din caracterele sufletești ale poporului românesc, așa cum s'a exteriorizat prin artă (și deci nu poate fi complet).

Sufletul românesc are în fața vieții o atitudine gravă, dar fără să caute să deslănțuească „dece”-urile acestei vieți, învluind totul într-un văl de misticism, poezie și fatalism. E atitudinea „MIORITICA”.

Românul e un sentimental, legat sufletește de tot ce are contingențe cu el și viața lui. E legat de pământ, de codrul lui, de casa lui, de mândra lui. Legăturile acestea sunt duioase, triste, cuprinzând nuanța nostalgică a „dorului”, E atitudinea „DORULUI”.

Deși fatalist, românul nu e las nici pasiv. E un luptător. Haiduc în codru, revoluționar sub asuprirea străine și soldat pe câmpuri de bătăie, românul și-a cântat căpeteniile și faptele lor, fără emfază și fără artificii teatrale. E atitudinea „BALADICA”.

În viața intimă însă, în contact cu lumea străină a orașelor în ferfoteala șezătorilor, chiar față de sine însuși, românul are o atitudine de do-

nomă ironie, de glumă fără răutate, de „șobcărie” pentru amorul „șotiei”, de batjocoră chiar, de răs, ori de luare în răs a defectelor ori unde le întâlnește. E atitudinea — dacă am putea spune — „ȘAGALNICA”.

Acestea sunt — credem noi — atitudinile dominante. Și acestea ar trebui să se străvadă în toate operele de artă românească. Fără retorism și nici emfază patriotică, putem afirma că avem artă plastică românească și încă de cea mai bună calitate.

Oare Grigorescu — așa cum voi dovedi în monografia ce va apărea în curând — deși a fost supus — formal — impresionismului francez, nu e pictorul „dorului” românesc?

Oare N. Pătrașcu, pictor grav, ce folosește cu atâta pricepere albul văros al pereților și al ărilor, nu are ceva din atitudinea „mioritică” a românului.

Dar Artur Verona nu este un pic-

tor „baladic”? Tonița, Lucian pictori ai dorului?

Și dintre cei mai noi, mai tineri, nu se vede oare în Phoebus misticismul mioritic, în Romul Ladea — acest mare sculptor atât de neînțeles — și atitudinea baladică și cea șagalnică?

Oare nu sunt pictori ai dorului Angheluță, Bălțatu, Cristescu Delighioz Adina Moscu și alții, care nu mi vin acum în minte?

Dar Bilțiu D. Tănous, Ghiță și chiar d. Brana Nicolae nu sunt oare cei cari privesc pictura în chip baladic? Și cât de tragică „mioritică” nu e pictura d-ilor Stoica N., Drăguțescu, Tomaziu, Dobrian, Nicolaide...

Și oare d-na Demetriade-Bălăcescu, pe timpul când nu teoretiza arta românească, nu făcea pictură adevărat românească de tip șagalnic?

Marcel Olinescu

CARLTON S. A. DE HOTELURI, TIMIȘOARA

Activ : Bilanț încheiat la 31 Decembrie 1942 Pasiv :

Imobile	6.025.547.—	Capital societar	4.500.000.—
Aranjamentul Hotelurilor Carlton și Savoy	4.107.709.—	Fond de amort. pt. autobus	43.500.—
Autobus	67.500.—	Fond de amort. pt. imobile	1.241.000.—
Casa în numerar	386.657.—	Fond de amort. pt. mobilier	1.476.000.—
Debitori	2.178.141.—	Fond de rezervă statutar	215.143.—
Efecte publice și acțiuni	11.111.248.—	Creditori	15.374.000.—
		Transitorii	21.093.—
		Beneficiu net	1.281.470.—
Transitorii	275.404.—		
	24.152.206.—		24.152.206
Garanții de gestiune	1.500.000	Cont de ordine:	
		Div. dep. de gar. de gest.	1.500.000.—

Profit și pierderi

Debit			Credit
Salarii	3.127.164.—	Venit de exploatarea Hotelurilor Carlton și	
Jetoane	23.100.—	Savoy	10.419.710.—
Chirii plătite	1.011.030.—	Chirii încasate	430.247
Cheltuieli generale	3.786.907.—	Încălzit, taxe de apă încasate	1.086.831
Cotiz. Casa Cercuală	191.524.—	Venitul efectelor publ. și acțiunilor	194.467
Taxe de asigurare	185.021.—		
Dobânzi și comisioane	1.296.196.—		
Impozite	891.643.—		
Dotarea fond. de amort.	337.000.—		
Beneficiu net	1.281.470.—		
	12.131.055.—		12.131.055.—

Dr. EMIL PETEANU
Director, contabil autorizat

Consiliul de administrație:
Jean Vătășianu, președinte Dr. Traian Nichiciu Dumitru Drecin

Comitetul de cenzori:
Verificat și găsit în conformitate cu codul de comerț
Dumitru Galbă Jacob Pupu Dionisie Petrașcu

Într'o seară cu denii

O toacă picură deundeva argint în suflet și un glas dulce de clopot chiamă pe ceice mai cred, pe ceice mai pot crede, la rugăciune și să însoțească Adevărul pe drumul Golgotei și al Invierii.

Dar unde-i biserica chemătoare?

De jur împrejur blocuri uriașe, monstri din beton și fier. Ceva din biblicul Turn Babel. Dinspre ele, mi s'a părut, ori am auzit aieva un rânjet?

— Știm ce cauți!... Am copleșit-o, am înăbușit-o! Ba; să fim mai dulci: am camuflat-o... pentru o vreme... pânăce duhul cel nou, duhul nostru, o va trece definitiv în lumea celor ce au fost.

— Și ce veți pune în loc?

— Civilizația noastră, adevărul nou.

Am înțeles! Adevăr nou, adevăr vechiu! — Dar numai că adevărul care se poate împodobi cu asemenea atribute nu mai poate fi ce pretinde că e și nu mai adună, nu mai încheagă, ci destramă și risipește. Sufletul însă însetează după celce face „una desăvârșit“ și dă razim și pace lăuntrică chiar și între cele mai zbuciumate și mai amenințătoare frământări externe.

Unde-l vom găsi? În progenitura Turnului Babilonului?

Turburat am dibuit o ușe, care m'a strecurat pe sub namilele de beton armat într'o curte cât o cutie. Deasupra mai lăsase abia o palmă de cer. Într'insa am dat peste o bisericuță veche vovodală. Slujba începuse. Trei credincioși triști, tăcuți, luminând cu niște paie de lumânare fețele mulțimei de sfinți pictați. Aprind și eu una și aștept să se facă lumină și întru cele dinlăuntru ale mele...

Ușile împărătești se deschid. Slujitorul desface o carte, sărutând-o cu atâta evlavie de parcă ar săruta pe celce i-a rostit mai întâi cuvintele. Cu legănare de glas, cu mlădierea moștenită din veac, ca un-doirea valurilor mării sau a lanurilor de grâu în bătaia vântului, cari lasă impresia că se înnoiesc mereu, alergând într'una una după alta, fără a deplasa marea, nici lanul, pornesc spre noi în dăruire bogată mărgăritarele Cuvântului Adevărului. Se cetea — a câta oare? — prima din cele 12 sf. evanghelii ale Patimilor.

— „Eu sunt calea, adevărul și viața... Nu vă voi lăsa orfani, ci vin la voi... Aceasta vă poruncesc: să vă iubiți unii pe alții, cum v'am iubit Eu pe voi... Puțin și nu Mă veți mai vedea, și iarăși puțin și Mă veți vedea... Mai am multe să vă spun, dar nu le puteți purta acum... Acestea vi le-am spus, ca să aveți pace întru Mine, că în lume scârbe, năcaz veți avea; ci îndrăzniți, Eu am biruit lumea... Părinte sfinte, Mă rog pentru apostoli să fie una... și pentru toți câți prin cuvântul lor vor crede, că Tu m'ai trimis... ca toți să fie una, una desăvârșit, precum Tu și cu Mine una suntem“...

Ceva nou se ștrecura pe nesimțite în suflet. „Inima ardea (Luca 24,32). Se făcuse lumină și înlăuntru... Pereții bătrânei bisericuțe s'au smuls din legături, din spațiu, s'au lărgit, se pierd în zare și în timp... Când au venit și de unde atâta norod dreptcredincios, atâția boieri, atâția voveozi, atâta mulțime de sfinți? Ce i-a adunat pe toți împreună? De unde atâta belșug de lumină... și atâta senin în suflet?

„Eu sunt calea, adevărul și viața“, — calea care duce la adevărul nedres cu efemer și prin adevăr la trăirea lui, la viață fără de moarte, la pace întru El oricâte necazuri ne vor paște în această vale a plângerii, închegați într'o unitate desăvârșită cu toți ceice au crezut, cred și vor crede în El.

Farisei, cărturari, saducheii, mulțime asmuțată, sinedriu, pretoriu, ură, batjocură, scuipire, lovire, osândă, cruce, îngropare sub lespede grea, pecetluită, pază... mijloace externe neputincioase să zdruncine pacea și unitatea internă dupăce ni s'au dăruit odată. Fără ele am fi înțeles și prețuit cum trebuie Invierea? Am fi cumulat acele forțe mai tari decât oțelul și decât dintele vremii?

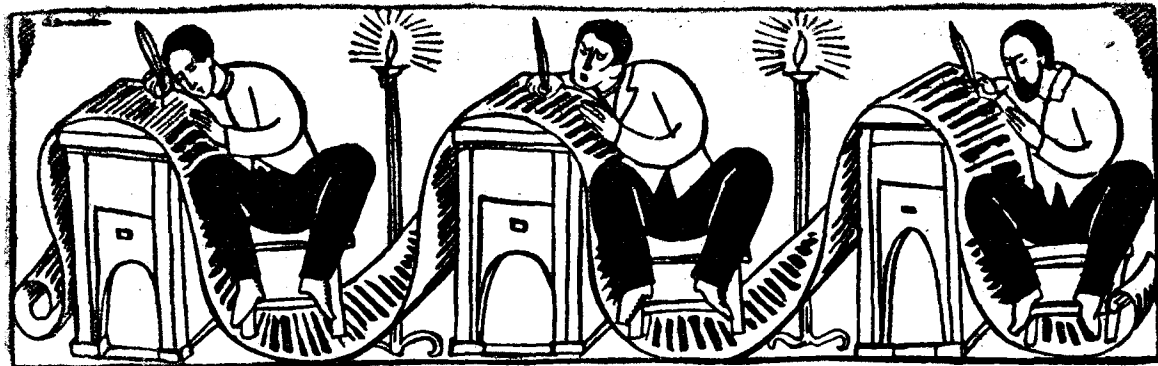
Din Joia Patimilor până la Dumineca luminată a Invierii, câte evenimente, câte exemple grăitoare, câte stări sufletești, cari prin comparație dau prilej de meditare binefăcătoare și de mângâiere în situații grele... Le trăiesc pe toate... sub privirile înaintașilor...

Groapa, care n'a putut ține sub lespede și ceceți pe Celce este calea, adevărul și viața, groapa deșertată a revărsat atâta lumină și binefacere în lume, încât civilizația blocurilor cu adevărurile ei nouă își rostește singură osândă, întocmai ca aceia, cari în pretoriu lui Pilat strigau: „Ia-L, ia-L răstignește-L, și dacă răsbunarea sângelui Lui nevinovat va trebui să cadă, — cadă asupra noastră și a fiilor noștri, numai să nu mai fie!“...

Gândul a prins aripi și zboară dealungul celor două milenii de istorie creștinească a neamului nostru. De câteori n'a trecut prin toată gama de stări sufletești a Săptămânii Patimilor, trăind intens nădejdea și fiorii sfinți ai Invierii Domnului și ai învierii sale! De câte ori n'a lăcrimat auzind în Joia Mare din ușa vechilor altare: „N'am să vă las orfani, ci viu la voi“... iar îndată după Inviere: „De veți păzi toate câte am poruncit vouă, iată cu voi sunt în toate zilele vieții voastre până la sfârșitul veacurilor“ făcându-i să creadă, să iubească, să nădăjduiască toți cu o inimă și într'un cuget, legând pe ceice au fost prin ceeace sunt de ceice vor fi într'un tot indisolubil, într'o familie a lui Dumnezeu, în cea mai largă comunitate bazată pe iubire, câștigând răbdare, pace și razim sufletului fiecăruia în mijlocul frământărilor celor mai amenințătoare și al nestatorniciei celei mai îngrijorătoare.

Neamul meu, când alții caută adevăruri cari se înoiesc și se sulemenesc după interese și vreme, tu ține calea care duce la unicul Adevăr și prin El la viață. Și dacă adevărul tău urcă calvarul împreună cu tine, nu te teme, nu e spre moarte, ci spre învierea și viața ta de veci. Lasă pe alții să-și schimbe credințele pe ceice le-au mai schimbat și au pățit-o fără să se învețe minte. Tu ține seamă de un duh care nu se vede „dar se aude rânjind dintre zidurile modernelor turnuri babilonice și ocolește-l. Cu inima și cugetul rămâi ce-au fost părinții, moșii și strămoșii tăi, rămâi una cu ei... întru Domnul... pentru înviere, pentru a fi viu!

Șerban Brâncoveanu

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

S'a stins ultimul Mocioni

În cavoul din Foenii Banatului a fost înmormântat ultimul vâstar al glorioasei familii de macedoromâni Mocioni, și anume Anton Mocioni, mare maestru de vânătoare al Casei Regale Române. Din Moscopolie venia în 1781 cel dintâi Mocioni (Andrei) și se așeza sub oblăduirea împăratului Iosif II.

Prin vrednicia lor Mocionii au primit diploma nobilitară și au jucat un rol însemnat în viața publică din fosta monarhie. Cele patru castele din Foeni, Bulci, Birchis și Căpătraș și averile lor mărturisesc de trecerea de care se bucurau. Mocionii au împlinit un rol de adevărată tradiție românească în Banat, căci prin cumintenia politică, prin curajul românismului și prin jertfa lor conținută materială au sprijinit mult cauzele necăjitului nostru popor. Mai ales Andrei Mocioni a fost figura cea mai reprezentativă a românilor între anii 1860—1870, alături de Șaguna. Dar un martir a fost Petru Mocioni, asasinat de agenții oligarhiei străine pentru sacrificiul său manifest în favoarea românilor.

Sceptrul a fost preluat apoi de inteligența lui Alexandru Mocioni, care ca deputat și mecenate a avut un rol covârșitor în istoria ardelenilor. Toți Mocionii din acea vreme au colaborat la înflorirea economică și culturală a românilor, nici o instituție financiară sau de luptă obștească nefiind lipsită de concursul lor. În 1863 Andrei Mocioni se împrumuta cu bani grei pentruca să salveze dela foamete pe românii bănățeni. Această familie a acordat sute de burse tinerilor români ca să-și ia diplome universitare și să ocupe funcții publice îndrumând neamul spre destin mai bun. Organele de presă, în frunte cu Albina, Federațiunea, Dreptatea, Drapelul erau direct subvenționate de Mocioni, iar altele ajutate cu generozitate. Se încheie acum două veacuri de existență predominantă a acestei case de reputație nemuritoare. Anton Mocioni n'a activat în politică, însă a fost sfetnic pe lângă monarhul nostru și s'a bucurat de multe simpatii prin firea sa blândă și discretă. În mormântarea s'a făcut în cadre mărețe, mitropolitul Bălan și numeroși fruntași roștind cuvântări înflăcărâte evocând trecutul de 200 ani al marelui familii.

Neavând urmași, regretatul defunct a înfiat un vâstar al familiei Stârcea din Moldova, pe baronul Ionel Mocioni-Stârcea, mareșal al Palatului Regal. HORIA TRANDAFIR

Redacționale

Din sumarul noului nostru trecut a lipsit articolul prea frumos intitulat „Pădurea, apele și evoluția umană” și datorită unei competențe recunoscute: d. Emil Pop, profesor universitar Timișoara. Tot d-sa semnează și articolul din numărul de față asupra pădurii ca ființă colectivă.

În numerele viitoare vor apărea următoarele articole:

G. Haiduc: Ceva despre numirea „Ardeal”.

Moise Coroșu: Protopopul Ion Goron.

Andrei Răzvan: Statul și familia. Eugen Victor Popa: Problema societății românești.

Tib. Treținescu: Cronica literară. Ion Berciu: Actualitatea lui Eminescu.

Mihail Anastasiu: Cronica artistică.

Maioreșcu și maioreșcianismul

Studiile asupra lui Titu Maiorescu sporesc numărul. Puțini intelectuali au favora unui cult susținut decenli de-a rândul, ca marele creator al „Direcției noi” dela 1863 încoace. Există „o întoarcere” la învățătura de bun simț a lui Maiorescu prin îmboldurile d-lor T. Păsan, Petrovici, Mehedinți, Negulescu, Rădulescu-Pogoneanu ș. a. dar acele care a conceput o cercetare largă de tot asupra maioreșcianismului este criticul E. Lovinescu. După monografia directorului de școală literă și culturală, d. E. Lovinescu s'a ocupat de „postenitatea critică” și acum are în pregătire o antologie maioreșciană.

Meritul d-lui Lovinescu este de a fi aruncat o lumină foarte intensivă asupra începuturilor de școală și apoi asupra filiațiilor. Opera d-lui Lovinescu este cât se poate de salutară și binevenită: documentarea d-sale este dintre cele mai complete și mai bine informate. Seria cărților asupra lui Maiorescu apar în editura „Casa Școalelor”.

„Detunata”

O mână de moși hămoși, în frunte cu d-i Ioan Popa-Zlatna și V. Copilul-Cheatră încep să publice foaia săptămânală „Detunata” în Alba-Iulia. În scrisul lor e numai inspirație și vigoare, hotărâre și curățenie a gândului. Paginile „Detunatei” sunt pline de suflet și de intențiuni nobile în scopul refacerii moșilor. Grupul de vizitatori și acționisti dela „Detunata” e bine primit de opinia publică. Salutăm cu plăcere inițiativa aceasta pu-

blicistică — doar niciodată n'au apărut pagini mai numeroase și mai documentate asupra problemei moșilor decât în „Societatea de mâine” care urează spor și izbândă curajoșilor dela „Detunata”.

† Tony Bulandra

Marele actor Tony Bulandra moare în vârstă de 62 ani, după o activitate prodigioasă de 40 ani pe scenă. Cei mai de seamă artiști și publiciști îi recunosc meritele excepționale și-i omagiază amintirea. A escelat printr-o rară distincție, nobleță și eleganță. Puțin timp a stat la Național, căci a întemeiat un teatru particular jucând un repertoriu foarte bogat de piese române (Prometeu, Cocoșul negru, Aripă frântă, Mărgeluș, Vlaicu Vodă, Fântâna Blanduziei ș. a.) și străine: Hamlet, Othello, Romeo și Julieta, Kean, l'Aiglon, Cyrano de Bergerac, Cyd, Don Carlos, Azilul de noapte, Hero și Leandro, Pygmalion, Marchizul de Priola, Sotul Ideal. În peste 300 de piese a apărut la lumina rampei. „Covârșitoare muncă, aducând strălucirea unui talent egal și bravând cu stoicism toate greutățile vremii. Alături de soția sa d-nă Lucia Sturza a contribuit la progresul teatrului românesc, formând gustul publicului și pregătind calitățile de teatru ale tinerilor actori pe cari l-a tratat cu înțelegere și camaraderie desăvârșită.”

O editură harnică: „Dacia Traiană” în Sibiu

Știam, că în Sibiu a luat ființă o tipografie sub numele de „Dacia Traiană”. O presupunem ca fiind bine utilată de vreme ce acolo se tipărea un cotidian sub direcția scriitorului Ion Goron înainte cu vreo 20 de ani. N'am fi crezut însă, că atelierele „Daciei Traiane” au fost într'atăta dezvoltate, încât să fie capabile de a face față unei edituri pretențioase — așa cum se afirmă frumos și categoric deodată cu marele curaj de a tipări operele complete dramatice ale lui Lucian Blaga, precum și câteva volume de filosofie și poezie ale acelui fecund gânditor și inspirat al muzelor. Opera dramatică în 2 volume mari a lui Lucian Blaga certifică seriozitatea și pregătirea curajoasă a „Daciei Traiane” ca o casă de editură de primul rang. O felicităm călduros pentru acest succes evident și laudabil. Dealțul asupra acestor lucrări ale distinsului și fecundului maestru Lucian Blaga vom reveni.

România—stat carpatic

Marele istoric și jurist Al. Papiu Ilarianu scria astfel despre „Carpații cei de aur ai Transilvaniei“:

„protectori a toată România, Transilvania cea înaltă este în centrul Daciei, ca o adevărată cetate firească, cea mai tare și mai importantă. În centru fiind, firește dominează șesurile Banatului și ale Bihariei până la Tisa, dominează dealurile și văile Moldovei și șesul cel adânc al țării Românești“.

Iar geograful celebru George Vâlsan afirma, că noi românii suntem „un popor carpatic“, iar țara noastră „o Muntenie“;

„Nu se poate vorbi de Carpați ca de un element izolat și stingheritor, când ei sunt însăși axa sau, cum li s'a zis atât de nimerit, coloana vertebrală a întregului pământ românesc...“ „Transilvania e un ținut central care comandă regiunile vecine nu numai prin poziția sa înaltă și forma de cetate între munți, dar și prin climatul său, prin apele sale și prin toate influențele legate de o astfel de alcătuire geografică“.

Cărți apărute în editura „Societatea de mâine“

19 colecții anuale (1924—1942) fiecare colecție a 3000 lei.

Lucian Blaga: Daimonioni (studiu filosofic) 100 lei.

A. Cotruș: Mâine (versuri sociale) 100 lei.

N. Dașcovici: Problema păcii și arbitrajul obligator 50 lei.

Onisifor Ghibu: Cea dintâi statistică a învățământului din întreaga Românie 50 lei.

Petru Suciu: Poporația Ardealului și studiul realităților social-economice 50 lei.

Petru Suciu: Probleme ardelenne (reforma agrară, problema orașelor, clasele sociale) 50 lei.

Dr. Dominic Stanca: O anchetă sa-nitară la un liceu 50 lei.

O. Boitoș: Activitatea lui: Ion Slavici la „Tribuna“ din Sibiu 60 lei.

Sabin Opreanu: Terra Siculorum 50 lei.

Dr. Petre Barbu: Porecle logojenești 50 lei.

Ion Dimitrie Suciu: Monografia comunei Alioș, București, 1941 100 lei.

Ion Clopoșel: Sociografie românească, Cluj, 1928, 100 lei.

Ion Clopoșel: Alexandru Papiu-Iliarian, monografie, Alba-Iulia 1938, 200 lei.

Ion Clopoșel: Satele răslețe ale României (Moșii) Alba-Iulia, 1939, 200 lei.

Ion Clopoșel: Dinastia română a Corvinilor Lugoj 1942, 70 lei.

Abonamentul anual al „Societății de mâine“:

Abonament de sprijin 3.000 lei.

Autorități, bănci, instituțiuni 2.000 lei.

Libri profesioniști 1.000 lei.

Studenți, funcționari, țărani 600 lei.

Mircea Străinul

Soarele răsare noaptea roman

Editura „Publicom“

La Prometeu

D-ȘOARA MIȚURA ARGHEZZI expune desene în tuș și creion. Pentru d-sa desenul este fixarea unei impresii momentane, a unei atitudini, a unor gesturi, mișcări sau stări sufletești, ce exclud banalul și aduc o notă de humor. D-șoara Mițura adevăază acestor impresii și o realizare spontană, vioaie, sprinteră printr'un desen caligrafic în linii ușoare, printr'un duct aproape egal, liniștit, ce nu notează de cât caracterele dominante. Tot bagajul de amănunte, de nuanțe, de forme și linii sunt îndepărtate cu o mână sigură și necruțătoare. Realizările D-șoarei Mițura Arghezzi sunt dea dreptul uluitoare pentru vârsta D-sale (17 ani); asemenea simplificări neputându-se obține, de cât după răbdătoare și îndelungate studii.

A apărut:

Teodor Scarlat:

„Vatra magilor“

— poeme —

Editura „Cartea Românească“

Blestemul din urmă

Eri te-am văzut prima dată dela despărțire,
și duceai umbra, ca o povară în amintire.

Nici semn de întrebare nu-ți mai era

în picioare

toate se culcaseră pe coamele cailor, înnebuniți
cu stăpânii lor călare

Povestea noastră o știm numai noi și stelele.
(Poate o vor descifra și alții din cântecele
mele)

Dar pentru mine tu nu mai ești decât în
poveste
fiindcă tu ai murit din clipa în care nu mi-ai
mai trimis veste.

Și astfel de eri te-am blestemat și te-am
împroșcat cu venin

Până 'n trei zile să se termine cu tine.

Amin.

Vasile Ion Bocan

Institutul Național al Cooperației

Capital autorizat	1.000.000.000 lei
Participarea Statului (complex vărsat)	249.806.971 „
Participarea rezervată societăților cooperative	750.193.029 „
Rezerve și fonduri speciale	1.321.278.000 „

SEDIUL CENTRAL:

București I, Bulevardul Tache Ionescu Nr. 5—7 (Palatul Lido)
Telefon: 4.48.00, 3.30.58 și 4.58.47. Adresa telegrafică: INCOOP — București
Oficiul de Studii, și Propagandă:
București, Str. General Manu nr. 7. Telefon: 20805

SUCURSALE:

Cernăuți, str. Alexandru cel Bun Chișinău, str. Principele Nicolae nr. 35.
nr. 6, telefon 1.731. Timișoara, str. Palanca nr. 2 (Cetate)
Iași, str. Gh. Mărzescu nr. 20, tel. 1163. telefon 20-88.

AGENȚII:

Rădăuți, Piața Unirii nr. 16, tel. 290. Braïla, str. Golești nr. 29, tel. 13-74.
Gura-Humorului, str. Ștefan cel Mare Galați, str. Col. Boyle nr. 28, tel. 10-62
nr. 1, telefon 1. Secția Pescărie, telefon 141-7.
Bălți, str. Regele Ferdinand nr. 178. Constanța, b-dul Ferdinand nr. 34,
Cahul, str. Mihai Bravul nr. 12. telefon 11-60.
Cetatea-Albă, Cetatea-Albă. Craiova, cal. Unirii nr. 24, tel. 19-99.
Chilia Nouă, Chilia-Nouă, str. Ștefan Tulcea, str. Carol nr. 5, tel. 64.
cel Mare nr. 50. Alba-Iulia, str. Regt. 5 Vânători nr.
Tg. Florești din jud. Soroca. 79, telefon 48.
Tg. Lipcani din jud. Hotin. Brașov, b-dul G-ral Traian Moșoiu
Ismail, str. Regina Maria. nr. 63—65, telefon 28-46.
Tighina, str. Regina Maria nr. 15. Sibiu, Piața Regele Ferdinand nr. 8,
Vâlcov, jud. Ismail. telefon 578.

BIROURI:

Reni, str. Carol I nr. 129. Bolgrad din Bolgrad, jud. Ismail.